

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin

Malatya'da Dom ve Abdal Kadınlar

Üzerindeki Etkilerinin Afet Adaleti ve
Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Malatya’da Dom ve Abdal Kadınlar Üzerindeki Etkilerinin Afet Adaleti ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi

Raporu Hazırlayanlar

Sergen Gül, Peri Orun
Dilan Gezici, Dicle Zengin

Saha Ziyaretleri

Dilan Gezici
Dicle Zengin

Katkı Sunanlar

Ebru Uzpeder
Zühal Geziçier

Tasarım

Nazar Zengi

Yayın tarihi: 2025

Bu rapor, İsveç İstanbul Başkonsolosluğu’nun mali desteğiyle hayata geçirilen Esmâ Redzepova Akademi Projesi kapsamında hazırlanmıştır. İçeriğin sorumluluğu tamamen Romani Godi / Roman Hafıza Çalışmaları Derneği’ne aittir ve İsveç İstanbul Başkonsolosluğu’nun resmi görüşlerini temsil etmemektedir.

Bu yayının içeriğinin bir kısmı veya tamamı, kaynak gösterilerek alıntılanabilir ve çoğaltılabilir. Bunun için önceden izin alınmasına gerek yoktur.

Roman Hafıza Çalışmaları Derneği

Telefon: +90 506 954 88 19, +90 0531 375 39 86

E-Mail: info@romanigodi.org

Web: romanigodi.org

X: @Romani_Godi

Instagram: @romani_godi

ROMANİ GODİ

Roman Hafıza Çalışmaları Derneği, kısa adı ile -Romanes dilinde “Roman Aklı” anlamına gelen- Romani Godi, tüzel kişiliğini kazandığı 2022 yılından bu yana Romanların eşit haklara erişimi için aktif faaliyetlerini sürdürmektedir. Romani Godi, Romanların dillerini, tarihlerini, kültürlerini; Romanların yaşadığı eşitsizlikleri ve maruz kaldıkları her türlü tarihsel eylemi toplumsal hafıza olarak kabul eder ve sosyal barışın inşasını hedefleyerek Roman/ingene karşıtlığı ile mücadele etmeyi amaçlar.

Bu erevede Romani Godi, izleme, araştırma ve raporlama çalışmaları yürüterek, Roman toplumu için hak temelli çözümler üretmeyi ve bu alandaki sivil toplum hareketine hak temelli bir bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir.

Romani Godi, Roman sivil toplum alanının hak temelli bakış açısı ve gençlik katılımıyla güçlendirilmesi; özellikle Roman dili, kültürü ve tarihini odağına alan kültürel haklar faaliyetleri; Romanların maruz kaldığı hak ihlallerinin yazılı tarihe geçmesi için hafıza alışmaları; Roman kadın, ocuk gibi çoklu ayrımcılık riski altında olan Romanların karşılaştığı hak ihlallerinin tespiti ve hak temelli çözümlerin desteklemesi için kesişimsel ayrımcılık; çevresel adaletin tesisini desteklemek için çevresel ayrımcılık ve Romanların adalete erişimi gibi konularda çalışmalarına devam etmektedir.

Farklı tematik alanlarda uzman Roman ve Roman olmayan gençleri bir araya getiren Romani Godi, Romanlar için söylenmiş her sözü, Romanların maruz kaldığı hak ihlallerini görünür kılmak; Romanlara dair bilgilere ihtiyaı olan herkese doğru ve güvenilir bir kaynak oluşturmak amacıyla yola çıkmış ve Romanlar için hak temelli çalışma yapmak isteyen herkese yol arkadaşlığı etmeyi misyon edinmiştir. Bu doğrultuda kurulduğu günden beri genişleyen bir gönüllü ekibi ve sivil toplum alanından ortakları ile yolculuğunu sürdürmektedir.

Sergen Gül

Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde Nanobilim ve Mühendislik doktora adayı ve kimya ile sağlık alanlarında uluslararası dergilerde yayın yapmış bir araştırmacıdır. 2021'den beri çevre ve iklim adaleti üzerine Romanlarla ilgili araştırmalar yürütmekte ve ikinci yüksek lisansını Manchester Üniversitesi, Lund Üniversitesi, Orta Avrupa Üniversitesi ve Aegean Üniversitesi ortaklığında yürütülen MESPOM programında Erasmus Mundus araştırmacısı olarak yapmaktadır. Romani Godi'nin Yönetim Kurulu üyesidir.

Peri Orun

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun olmuştur. Kadın Çalışmaları Yüksek Lisans Programı'na devam etmektedir. Çeşitli sivil toplum örgütlerinde göç, kadın, çocuk ve istihdam konularında projeler yürütmüştür, şu anda çalışmalarını Romani Godi'de sürdürmektedir.

Dilan Gezici

Malatya doğumlu ve lise mezunu bir girişimci olarak kendi işini sürdürmektedir. Toplumsal adalet ve eşitlik konularına duyduğu hassasiyetle, özellikle Kahramanmaraş depremleri sonrasında Dom ve Abdal topluluklarına yönelik artan nefret söylemlerine karşı mücadele etmek için Romani Godi'de gönüllü olarak aktif rol almaktadır. Sahadaki çalışmalarıyla, dezavantajlı grupların maruz kaldığı ayrımcılığı görünür kılmayı ve bu grupların sesini duyurmayı amaçlamaktadır.

Dicle Zengin

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sivil Havacılık Kabin Hizmetleri Bölümü'nde eğitimine devam ederken bir yandan da Dom kadınların karşılaştığı zorluklara dikkat çekmek ve toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmak amacıyla Romani Godi'de gönüllü çalışmalar yürütmektedir. Dom kadınların maruz kaldığı ayrımcılık, yoksulluk ve toplumsal dışlanmaya karşı farkındalık oluşturmayı hedefleyen Dicle, kadınların eşit haklara erişimini, ekonomik bağımsızlık kazanmalarını ve toplumsal yaşama aktif katılımlarını destekleyecek projelere katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Kaynak Göster

APA Formatı

Gül, S., Orun, P., Gezici, D., & Zengin, D. (2025). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin Malatya'da Dom ve Abdal kadınlar üzerindeki etkilerinin afet adaleti ve toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. Roman Hafıza Çalışmaları Derneği. <https://romanigodi.org/category/yayinlarimiz/>

MLA Formatı

Gül, Sergen, Peri Orun, Dilan Gezici, ve Dicle Zengin. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Malatya'da Dom ve Abdal Kadınlar Üzerindeki Etkilerinin Afet Adaleti ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. Roman Hafıza Çalışmaları Derneği, 2025. <https://romanigodi.org/category/yayinlarimiz/>

Chicago Formatı

Gül, Sergen, Peri Orun, Dilan Gezici, ve Dicle Zengin. 2025. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Malatya'da Dom ve Abdal Kadınlar Üzerindeki Etkilerinin Afet Adaleti ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. Roman Hafıza Çalışmaları Derneği. <https://romanigodi.org/category/yayinlarimiz/>

Harvard Formatı

Gül, S., Orun, P., Gezici, D. & Zengin, D. (2025) 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin Malatya'da Dom ve Abdal kadınlar üzerindeki etkilerinin afet adaleti ve toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. Roman Hafıza Çalışmaları Derneği. <https://romanigodi.org/category/yayinlarimiz/>

Vancouver Formatı

Gül S, Orun P, Gezici D, Zengin D. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Malatya'da Dom ve Abdal Kadınlar Üzerindeki Etkilerinin Afet Adaleti ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi. Roman Hafıza Çalışmaları Derneği; 2025. <https://romanigodi.org/category/yayinlarimiz/>

İçindekiler

Giriş	8
Kavramlar ve Arka Plan	9
Türkiye’de Roman, Dom, Lom ve Abdal Kadınlar	10
<i>Eğitime Erişim ve Okullaşma</i>	12
<i>Çocuk İşçiliği ve Erken Yaşta Evlilik</i>	13
<i>Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Yaşam Süresi</i>	14
<i>Eşitsizliklerin Derinleşmesi ve Saha Bulguları</i>	15
Doğal Afetlerde Toplumsal Cinsiyet Çerçevesi	16
<i>Afet Bağlamında Adalet Teorisi</i>	17
<i>Afetin Toplumsal Cinsiyet Boyutu</i>	20
<i>Kavramsal Çerçeve</i>	22
Malatya’nın Demografik Yapısı	23
Deprem Sonrası Süreçte Dom ve Abdallara Yönelik Ayrımcılık Biçimleri.....	25
Araştırmanın Metodolojik Çerçevesi	28
Araştırma Amacı ve Yöntemi.....	29
Bulgular	30
Malatya’da Deprem Sonrası Dom ve Abdal Kadınların Temel Hak ve Hizmetlere Erişimi....	31
<i>Barın(ama)ma ve Çevresel Riskler</i>	31
<i>Sağlığa Erişim</i>	37
<i>Eğitim</i>	43
<i>Geçim Kaynakları (İstihdam)</i>	46
<i>Kesşimsel Ayrımcılık</i>	47
Sonuç	49
Öneriler	51
Kaynakça	63

► GİRİŞ

6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş merkezli depremlerin ağır yıkıma yol açtığı illerden biri olan Malatya, yoğun bir Dom ve Abdal nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Deprem öncesinde de toplumsal dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele eden Dom ve Abdal kadınlar, depremin ardından daha da derinleşen zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bazı durumlarda, "pis Çingene" gibi aşağılayıcı ifadelerle yardım noktalarından uzaklaştırılmış¹, kimi zaman da zabıta tarafından çadırlarından çıkarılarak hasarlı evlerine geri dönmeye zorlanmışlardır².

Temel insani ihtiyaçlar olan ilk yardım³, barınma⁴, gıda ve hijyene erişimde ciddi engeller yaşayan⁵ Dom ve Abdal kadınlar ve kız çocukları, depremin ilk günlerinde soğuk havada arabalarında ya da atık malzemelerden yapılmış derme çatma çadırlarda barınmak zorunda kalmıştır. İlerleyen günlerde geçici barınma alanları oluşturulmaya başlamış olsa da bu imkânlara erişim çoğu Dom ve Abdal kadın için ya mümkün olmamış ya da bu alanlara kabul süreçlerinde ayrımcılık yaşanmıştır⁶. Çadır bulamadıkları için kendi imkanlarıyla, derme çatma malzemelerle kurdukları "renkli çadırlar," sosyal medyada damgalayıcı bir unsur olarak kullanılmış ve "depremzede değiller, renkli çadırlarını saklıyorlar" gibi söylemlerle hedef alınmışlardır⁷. Giydikleri şalvardan konuştukları dile kadar pek çok sebeple ötekileştirilen Dom ve Abdal kadınlar için, "depremzede" olarak kabul edilmek dahi "lüks" sayılmıştır. Raporun ilerleyen bölümlerinde yer aldığı üzere, ayrımcılığı insanların "gözlerinden ve bakışlarından" hissettiklerini ifade etmişlerdir.

Bu rapor, 6 Şubat 2023 depremi sonrasında Malatya'daki Dom ve Abdal kadınların yaşadığı hak ihlalleri, kesişimsel ayrımcılık vakaları ve nefret söylemi deneyimlerini afet adaleti ve çevresel adalet perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Aynı zamanda, bu kadınların temel ihtiyaçlara ve haklara erişim zorluklarını, yaşam koşullarını ve toplumsal cinsiyet rollerinin afet sürecindeki etkilerini detaylı bir şekilde analiz etmektedir. Raporun son bölümünde ise, Dom ve Abdal kadınların durumunun iyileştirilmesine yönelik öneriler sunulmakta; afet ve kriz dönemlerinde savunmasız toplulukların güçlendirilmesine yönelik stratejiler ele alınmaktadır.

1 Tar, Yıldız. 2023. "Depremde Dom ve Abdallar: Deprem yardımı alınca 'pis çingene' diye kovulmak." T24, Erişim tarihi [19, 10, 2024]. <https://t24.com.tr/yazarlar/yildiz-tar-insan-manzaralari/depremdom-ve-abdallar-deprem-yardimi-alinca-pis-cingene-diye-kovulmak.38860>.

2 Arti Gerçek. (2023, Eylül 14). Depremzede Romanlar ayrımcılığı anlattı: Zabıta bizi çadırdan kovup hasarlı evlerimize gönderdiler. Arti Gerçek. <https://artigercek.com/guncel/depremdzede-romanlar-ayrimciligi-anlatti-zabitalar-bizi-cadirdan-kovup-hasarli-243544h>

3 Tar, Yıldız. 2023. "Depremde Dom ve Abdallar: Deprem yardımı alınca 'pis çingene' diye kovulmak." T24, Erişim tarihi [19, 10, 2024]. <https://t24.com.tr/yazarlar/yildiz-tar-insan-manzaralari/depremdom-ve-abdallar-deprem-yardimi-alinca-pis-cingene-diye-kovulmak.38860>.

4Baysak, Serkan. 2024. "Dom, Abdal and Roma People: Earthquake Report." Minority Rights Group. Erişim tarihi [19, 10, 2024]. <https://minorityrights.org/app/uploads/2024/04/serkan-baysak-dom-abdal-and-roma-people-earthquake-report.pdf>.

5 Pınar İpek. 2023

6 Romani Godi. 2023. "Depremde Roman Hali." Erişim tarihi [19, 10, 2024]. <https://romanigodi.org/wp-content/uploads/2023/11/Depremde-Roman-Hali-EnSon-1.pdf>.

7 Facebook. "Adıyaman için önemli! Adıyaman merkeze Çingeneler yerleşti." Erişim tarihi 19 Ekim 2024. <https://www.facebook.com/share/17FZB9avZwDCmyDQ/?mibextid=ox5AEW>.

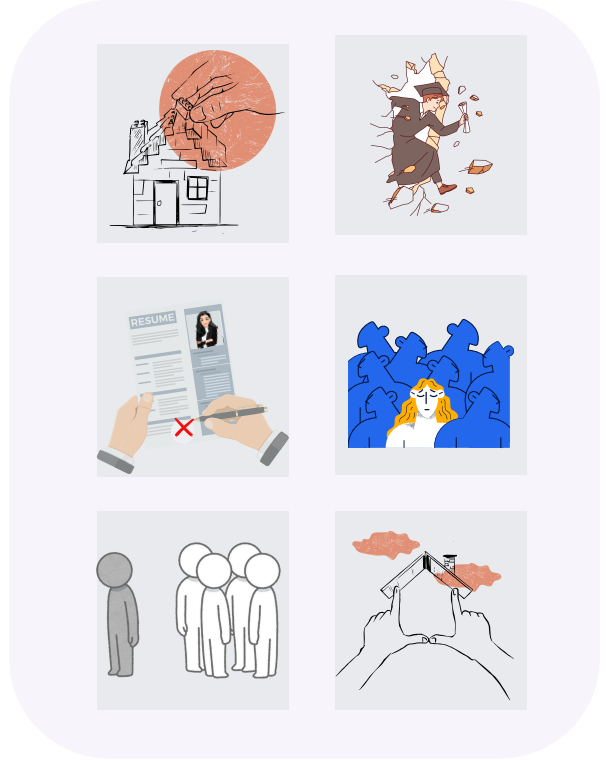

Kavramlar ve Arka Plan

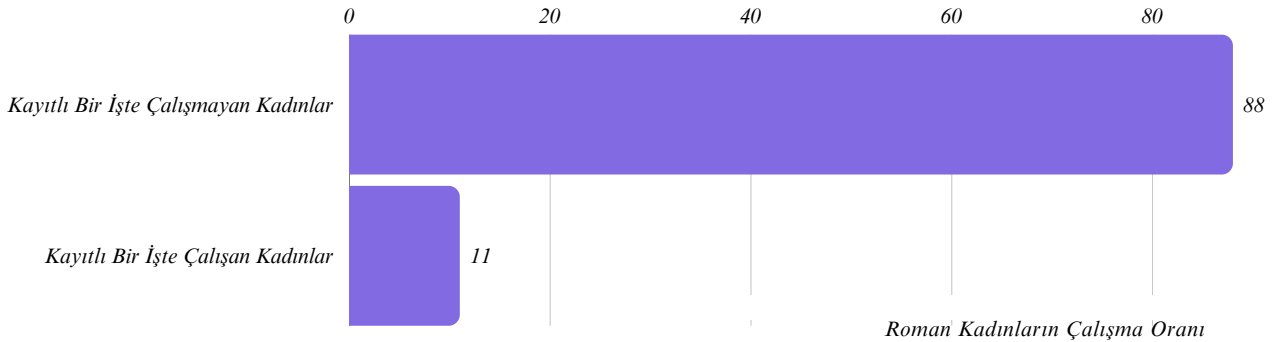

Türkiye’de Roman, Dom, Lom ve Abdal Kadınlar

Türkiye’de yaşayan Roman, Dom, Lom ve Abdal kadınlara ve karşılaştıkları sorunlara yönelik araştırmalar hayli sınırlıdır. Mevcut çalışmaların ortak temaları, barınma, eğitim ve istihdama erişimdeki engeller, sosyal dışlanma, ayrımcılık, yoksulluk ve mekânsal damgalanma olgularıdır (Bayraktar 2011;⁸ Çubukçu 2011;⁹ Demirel 2012;¹⁰ Yıldırım 2015¹¹). Bu araştırmalar, Roman kadınların "kesişen kimlikleri" (etnik kökenleri, giyimleri, ten renkleri, dilleri ve eğitim geçmişleri gibi) nedeniyle yaşadıkları çok boyutlu eşitsizliklere ve ayrımcılıklara işaret etmektedir. Kriz ve afet durumlarında bu eşitsizliklerin daha belirgin hale geldiği, derinleştiği ve dezavantajlı kadınlar için diğer gruplara kıyasla ekonomik güç dengelerini daha da bozduğu görülmektedir.

2011 yılında Bursa’da toplam 235 Roman kadının katılımıyla yapılan bir çalışma, Roman kadınların algılanan etnik ayrımcılık düzeylerini, öz saygılarını ve umut düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, kayıtlı bir işte çalışmadığını belirten kadınların oranı %88,2 olup çalışanların oranı yalnızca %11’dir. Katılımcıların %81,8’i aylık gelirinin 600 TL’nin altında olduğunu ifade etmiş ve bu gelir düzeyi, dönemin asgari ücreti olan 629,96 TL’nin de altında kalmıştır (Yıldırım, Murat, ve Aca 2015).

⁸ Bayraktar, Özlem. 2011. "Çingeneler: Başka Bir Dünyanın İnsanları." Global Media Journal: Turkish Edition 1 (2): 118-132.

⁹ Uçan-Çubukçu, Sevgi. 2011. "Mekânın İzdüşümünde Toplumsal Cinsiyet: Sulukule Mahallesi ve Romanlar." İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi 44 (1): 83-106.

¹⁰ Demirel, Nurhan. 2012. Romanların Sosyal Dışlanma Probleminin Romanlar ve Toplum Düzeyinde Karşılaştırmalı Araştırması (Kocaeli Örneği). Unpublished Master's thesis, Yalova.

¹¹ Yıldırım, M., Murat, D., and Aca, Z. 2015. "Algılanmış Etnik Ayrımcılık Deneyimleri ile Türkiye’de Roman Kadınlar."

Araştırmada her 10 kadından altısından fazlası (%63,6'ü) etnik kökenleri nedeniyle diğer insanların kendilerine güvenmediğini hissettiğini,

%63,6

%52,4

katılımcıların yarısından fazlası (%52,4'ü) diğer insanların kendileriyle alay ettiğini

ve %49,3'ü ise insanların kendileriyle konuşmaya isteksiz görüldüğünü belirtmiştir.

%49,3

%49,1

Ayrıca, katılımcıların neredeyse yarısı (%49,1), diğer insanların kendilerine kirliymiş gibi davrandığını hissettiğini ifade etmiştir.

Ek olarak, Roman kadınların %65,2'si “Bazen hiçbir işe yaramadığımı düşünüyorum” ifadesine katılırken,

%65,2

%63,2

%63,2'si gelecek hakkında umutlu olmadığını

ve %47,8'i ise geleceğinin karanlık olacağını düşündüğünü dile getirmiştir (Yıldırım, Murat, and Aca 2015).

%47,8

► Eğitime Erişim ve Okullaşma

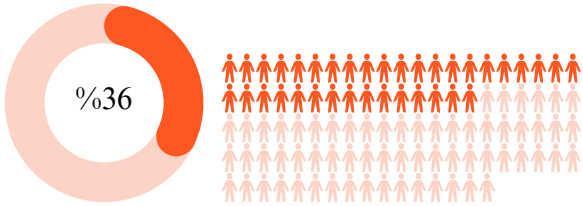
2023 yılında Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün 25 ilde 1.547 hane ile gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre Roman topluluklarının eğitim seviyesinin Türkiye geneline kıyasla oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir.

Türkiye genelinde erkekler için ortalama eğitim süresi 9 yıl, kadınlar için ise 10 yıl olarak belirlenirken,

Roman erkekler arasında bu süre 4 yıla, Roman kadınlar arasında ise 2 yıla düşmektedir.

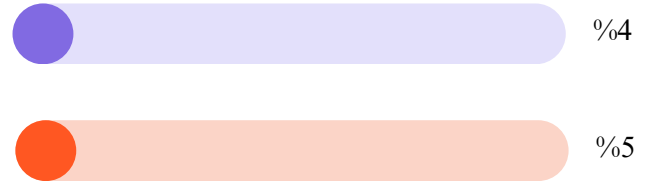

Roman kadınların %52'si ya hiç eğitim almamış ya da eğitimlerini ilköğretim seviyesinde bırakmış durumdadır.

Bu oran Roman erkekler için %36 olarak kaydedilmiştir.

Lise ve üzeri bir eğitime sahip olan Roman kadınların oranı %4, Roman erkeklerinki ise %5'tir.(Koç, Saraç, Abbasoğlu-Özgören ve Çağatay, 2024)¹².

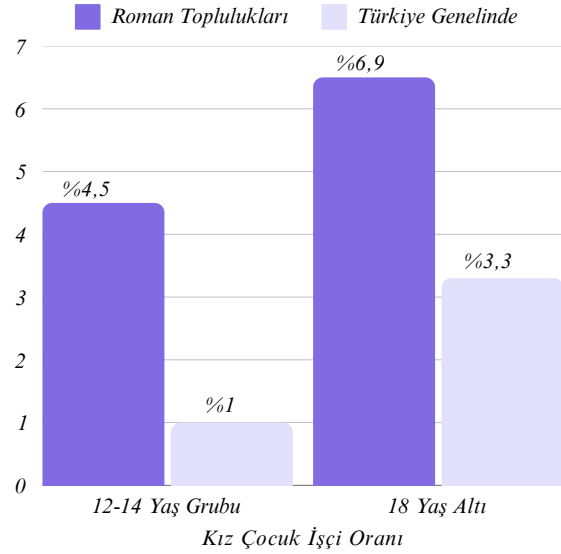
¹² Koç, İ., M. Saraç, A. Abbasoğlu-Özgören ve P. Çağatay. *Türkiye Roman Nüfus Araştırması*. TÜBİTAK ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2024. Erişim: <https://www.romaar.com/>.

► Çocuk İşçiliği ve Çocuk Yaşta Evlilikler

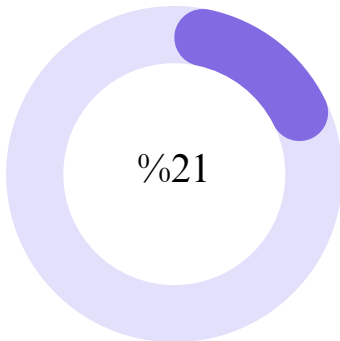
Roman topluluklarındaki çocuk işçiliği oranları endişe verici düzeydedir.

12-14 yaş grubunda çalışan kız çocukların oranı %4,5 olup, bu oran Türkiye genelindeki aynı yaş grubuna göre (%1) 4,5 kat daha yüksektir.

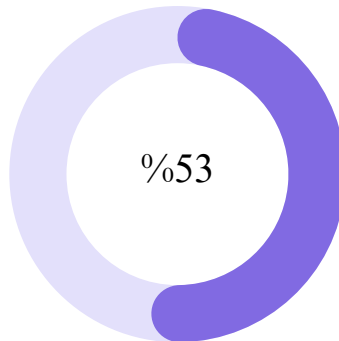
18 yaş altı kız çocuk işçiliği oranı %6,9 olup, bu da Türkiye ortalamasının (%3,3) yaklaşık iki katıdır.

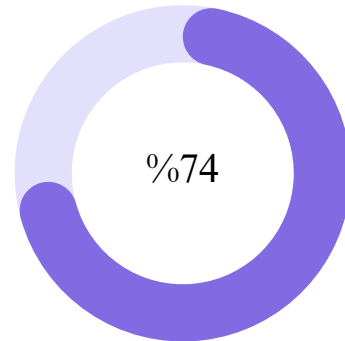
Evlenme yaşına ilişkin veriler ise erken yaşta evliliklerin yaygın olduğunu göstermektedir. 25-49 yaş arası Roman kadınların %21'i 15 yaşından önce, %53'ü ise 18 yaşından önce evlenmiştir. 20 yaşına kadar evlenenlerin oranı %74'tür (Koç, Saraç, Abbasoğlu-Özgören ve Çağatay, 2024).

15 Yaşından Önce

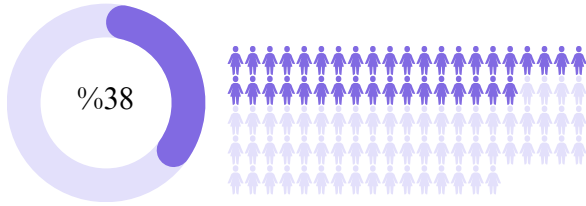
18 Yaşından Önce

20 Yaşından Önce

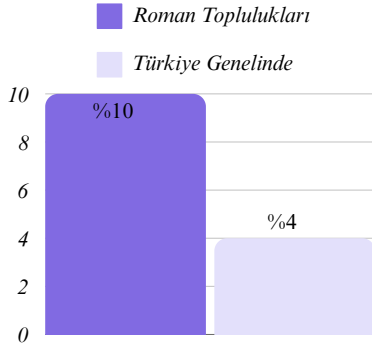
► Sağlık Hizmetlerine Erişim ve Yaşam Süresi

Roman kadınların aile planlaması ve sağlık hizmetlerine erişimindeki yetersizlikler dikkat çekmektedir.

Gebeliği önleyici yöntem kullanmayan Roman kadınların oranı %38 iken, bu oran Türkiye genelinde %30'dur.

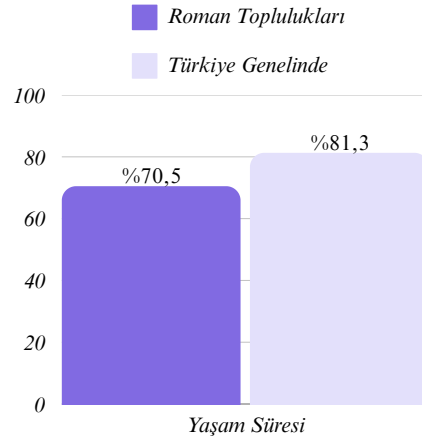
Bebek ölüm hızı da Roman topluluklarında oldukça yüksek seviyededir; her 1000 canlı doğumda 19 olan bu oran, Roman topluluklarda Türkiye ortalamasının (1000 canlı doğumda 9) 2,2 katıdır.

Doğum Öncesi Bakım Hizmetlerinden Yararlanabilme

Ayrıca, Roman kadınların %10'u doğum öncesi bakım hizmetlerinden yararlanmadığını belirtirken, bu oran Türkiye genelinde %4'tür (Koç, Saraç, Abbasoğlu-Özgören ve Çağatay, 2024).

Bu eşitsizlikler sonucunda Roman kadınların ortalama yaşam süresi 70,5 yıl olup, Türkiye genelindeki kadınların ortalama yaşam süresi olan 81,3 yıl ile kıyaslandığında yaklaşık 11 yıl daha kısadır (SODEV, 2021)¹³ (Türkiye İstatistik Kurumu, "Hayat Tabloları, 2017-2019").

¹² Koç, İ., M. Saraç, A. Abbasoğlu-Özgören ve P. Çağatay, *Türkiye Roman Nüfus Araştırması*. TÜBİTAK ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2024. Erişim: <https://www.romaar.com/>.

► Eşitsizliklerin Derinleşmesi ve Saha Bulguları

Bu veriler, çok boyutlu ve kesişimsel eşitsizliklerin derinliğini ortaya koymaktadır. Ancak istatistiklerin ötesinde her birinin bir yaşamışlık ve öykü barındırdığı unutulmamalıdır. Yukarıda belirtilen eşitsizlikler, toplumsal cinsiyet temelli güç ilişkileri ve yaşanan doğal felaketle birleşerek, kadınların temel hak ve hizmetlere erişimini daha da zorlaştırmaktadır. Malatya’da yapılan saha çalışmaları, bu durumun 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Dom ve Abdal kadınlar için daha görünür hale geldiğini göstermektedir.

Saha araştırmalarımız, Malatya’da barınma, eğitim, sağlık ve istihdama erişimde yaşanan sınırlılıkların yanı sıra güvencesiz işlerde çalışma koşulları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, kadınların yaşam koşullarını daha da zorlaştırdığını ortaya koymaktadır.

Çevresel bozulmanın etkisiyle kadın emeğinin giderek görünmez hale geldiği, ev içi bakım yükünün arttığı ve yoksulluk döngüsünün devam ettiği görülmektedir.

Özellikle barınma ve sağlık hizmetlerine erişimdeki engeller, kadınların mevcut sağlık sorunlarının daha da derinleşmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla afet sonrası uygulanan toparlanma politikalarının, toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde yeniden tasarlanması hayati bir öneme sahiptir.

Roman, Dom, Lom ve Abdal kadınların yaşam koşulları, yerel ve ulusal düzeyde kapsamlı sosyal politika ihtiyacını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Etnik temelli ayrımcılığın yanı sıra, cinsiyetçi toplumsal normlar nedeniyle kadınlar karar alma süreçlerinden dışlanmakta ve yoksulluk deneyimleri daha da derinleşmektedir.

Buna ek olarak, Roman nüfusu ve yaşam koşullarıyla ilgili güvenilir veri eksikliği, ihtiyaçlarının doğru bir şekilde anlaşılmasını ve etkili çözüm politikalarının geliştirilmesini engellemektedir.

Tarihsel ve yapısal çoklu ayrımcılıklar bağlamında, Roman, Dom, Lom ve Abdal kadınların özgün ihtiyaçlarına yanıt veren hak temelli ve kapsayıcı politikaların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Kadınların eğitim, istihdam ve sosyal hayata eşit katılımının sağlanması, toplumsal cinsiyet duyarlılığı ile şekillendirilmiş politikalarla desteklenmelidir.

► Doğal Afetlerde Toplumsal Cinsiyet Çerçevesi

1990 yılında Kızılhaç ve Kızılay önderliğinde, SPHERE İnsani Yardım Sözleşmesi ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar belirlenmiştir. İnsani yardım alanındaki uygulama ölçütleri seti sağlayan belgede; acil yardım kapsamında su, sağlık, gıda, barınma gibi başlıklarının yanı sıra “afetzedelerin onurlarıyla yaşam hakkı, yardım alma hakkı afet süreçlerinde yer alan tüm paydaşlar tarafından korunmalıdır” ibaresine yer vermektedir.¹⁴

2002 yılında Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonu (KSK) afet yönetiminde toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini baz alarak, kadınların afet yönetiminin tüm aşamalarında etkin rol alması gerektiğini vurgulamıştır.¹⁵ Ayrıca kadın haklarının korunması, kadına yönelik şiddetle mücadele, üreme ve cinsel sağlık hizmetlerinin sağlanması, risklerin azaltılması ve iyileşme süreçlerinde kadınların ihtiyaçlarına özel olarak önem verilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

2005 yılında Japonya’da düzenlenen II. Afet Risklerinin Azaltılması Dünya Konferansı’nda HYOGO Çerçeve Eylem Planında ise ortak konular olarak; bütünleşik afet yaklaşımı, toplumsal cinsiyet perspektifine vurgu yapılarak, kültürel farklılık, toplum ve gönüllü katılımı, kapasite geliştirme ele alınmıştır.¹⁶

18 Mart 2015 tarihinde Japonya’nın Sendai kentinde yapılan III. BM Dünya Konferansı’nda kabul edilen Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015-2030), afet risklerini azaltmaya yönelik stratejilerin tasarımında ve uygulanmasında toplumsal cinsiyet eşitliği temelinde kadınların etkin rol almasını önermektedir.¹⁷

¹⁴ Yakın Ertürk, Afetlerde insanlık suçu ve hesap verebilirlik, Birgün, 22 Şubat 2023, <https://www.birgun.net/haber/afetlerde-insanlik-sucu-ve-hesap-verebilirlik-422305>

¹⁵ BM Kadının Statüsü Komisyonu, Kadının Statüsü Komisyonu önündeki tematik konular, 3 Ocak 2002, E/CN.6/2002/9, <https://www.refworld.org/docid/46c5b2f70.html>

¹⁶ HYOGO Çerçeve Eylem Planı 2005-2015: Uluslar ve Topluluklarda Afetlere Direncin Oluşturulması, 2005, <https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf>

¹⁷ Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi 2015-2030, UCLG-MEWA, https://uclg-mewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf

CEDAW (BM Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi) Komitesi'nin 2018 tarihli 37 No'lu Genel Tavsiyesi, iklim değışikliğı gibi felaket durumlarında kadınların insan haklarının korunması gerekliliğinden bahsederken, bu tavsiyenin 26(a) maddesinde, özellikle marjinalleştirilmiş azınlık gruplarına mensup kadın ve kız çocuklarının korunmasına öncelik verilmesi gerektiğini ele almaktadır.¹⁸

Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları da (SKA) toplumsal cinsiyet eşitliği ile afet yönetimini birbirine bağlamaktadır. SKA 5 (Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) ve SKA 13 (İklim Eylemi), özellikle afet anlarında kadınların ve kırılgan grupların haklarının korunmasına vurgu yapmakta ve kapsayıcı afet müdahale stratejilerinin önemini vurgulamaktadır.¹⁹

► Afet Bağlamında Adalet Teorisi

Afet adaleti tartışmalarında son dönemde öne çıkan bir konu, ekolojik krizlerden yoksulların, kadınların ve azınlık gruplarının diğer gruplara göre orantısız bir şekilde etkilenmeleridir.^{20,21} Afet adaleti kavramı, doğal afetler sonrası ortaya çıkan yüklerin büyük oranda, toplumda en az güç sahibi olan kesimlerce üstlenildiğine dikkat çekmektedir. Bu durumun temel nedenlerinden biri, ilgili grupların sosyal, ekonomik ve çevresel açılardan daha kırılgan yapılarının, doğal afetlere karşı onları daha savunmasız ve dirençsiz bırakmasıdır.²² Tarihsel süreçte kökleşmiş sistematik ayrımcılık ve sömürgeci politikaların etkileri, bu savunmasızlığın arkasındaki temel dinamikleri oluşturmaktadır.

Afetlerin yıkıcı etkileri herkesin yaşamında olumsuz sonuçlara yol açsa da özellikle yoksul, marjinalleştirilmiş ve dezavantajlı durumda bırakılmış gruplar için bu süreçler daha derin travmalar ve daha büyük zorluklar anlamına gelmektedir.²³ Bu sebeple bu gruplar afetlerin etkilerine daha yoğun şekilde maruz kalmakta, aynı zamanda afet sonrası toparlanma süreçlerinde de büyük engellerle karşılaşmaktadırlar. Örneğin kayıplarını telafi etmek, evlerini onarmak veya yaşam alanlarını yeniden inşa etmek için gereken maddi kaynaklardan yoksun olmaları, afet sonrası toparlanma kapasitelerini kısıtlamaktadır.²⁴ Dolayısıyla, afetten zarar gören bu gruplar için süreci atlatmak çok daha zorlayıcı bir hal almaktadır.

¹⁸ CEDAW Komitesi, 37 No'lu Genel Tavsiye (2018): İklim değışikliğı bağlamında afet riskinin azaltılmasının toplumsal cinsiyetle ilgili boyutları, CEDAW/C/GC/37, <https://digitallibrary.un.org/record/1626306>

¹⁹ Birleşmiş Milletler. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA). <https://sdgs.un.org/goals>.

²⁰ Bullard, R. D., & Johnson, G. S. (2000). Environmentalism and public policy: Environmental justice: Grassroots activism and its impact on public policy decision making. *Journal of social issues*, 56(3), 555-578.

²¹ Sen, A. (2008). The idea of justice. *Journal of human development*, 9(3), 331-342.

²² Verchick, R. R. (2012). Disaster justice: The geography of human capability. *Duke Env'tl. L. & Pol'y F.*, 23, 23.

²³ Valentini, L. (2013). Justice, charity, and disaster relief: what, if anything, is owed to Haiti, Japan, and New Zealand?. *American Journal of Political Science*, 57(2), 491-503.

²⁴ Robins-Early, N. (2015). Disastrous Politics And Poverty Left Nepal Unprepared For Quake'. *The Huffington Post*, 30.

Literatürdeki araştırmalar, afetlerin ardından sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin daha da derinleşebileceğini göstermekte,^{25,26} ve afet politikalarının herkese eşit yarar sağlamadığını ortaya koymaktadır.²⁷ Örneğin, bazı gruplara daha fazla yardım yapılırken, marjinalleştirilmiş gruplar yeterli desteği alamamakta veya afet sonrası süreçler onların lehine işlemeyebilmektedir. Afet yönetimindeki bu eşitsiz yaklaşımlar, afetlerin toplumsal eşitsizlikleri derinleştirici bir etki yaratmasına yol açmaktadır. Bu bağlamda, aşağıdaki bölümlerde ele alınacağı üzere, adalet teorilerinin yeniden dağıtım ve tanınma gibi boyutlarının incelenmesi, afetlerin toplumsal etkilerini anlamak için önemli bir yaklaşım sunacaktır.

► Dağıtım Adaleti

Dağıtım adaleti, kaynak ve hizmetlerin adil biçimde paylaşılmasını amaçlamaktadır. Deprem gibi çevresel bir afet bağlamında ele alındığında, dağıtım adaleti afet sonrası yardımların, yeniden inşa süreçlerinin ve kaynak tahsisinin toplumdaki tüm kesimlere eşit biçimde ulaştırılmasını içermektedir. Ancak kaynakların coğrafi bölgelere veya sosyoekonomik statüye göre adaletsiz şekilde dağıtılması, toplumun kırılgan kesimlerinin, özellikle düşük gelirli veya sosyal olarak marjinalleşmiş grupların afetlerden orantısız biçimde etkilenmesine yol açabilmektedir. Bu perspektiften bakıldığında, düşük gelirli mahallelerin veya etnik azınlıkların yoğun yaşadığı bölgelerin afet yardımlarına daha az erişmesi, dağıtım adaletinin ihlaline örnek teşkil etmektedir.²⁸ Dağıtım adaleti teorisi, adil bir yeniden yapılanma süreci için afet sonrası kaynakların ve yardımların ihtiyaç sahiplerine eşit erişimini sağlamayı savunmaktadır.²⁹

25 Fraser, N., & Bourdieu, P. (2007). (Mis) recognition, social inequality, and social justice. Routledge.

26 Romero Toledo, H., & Romero Aravena, H. (2021). Political ecology of disasters: vulnerability, socio-territorial exclusion and volcanic eruptions in Chilean Patagonia

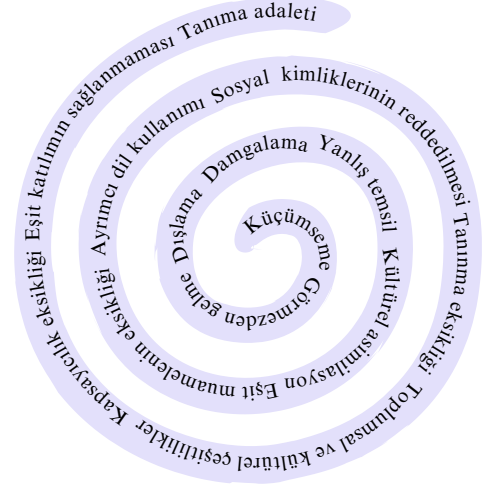
27 Foldesi, T. (1986). The Dilemmas of Justice. *Annales U. Sci. Budapestinensis Rolando Eotvos Nominatae*, 28, 47.

28 Schlosberg, D. (2007). *Defining environmental justice: Theories, movements, and nature*. OUP Oxford.

29 Ray-Bennett, N. S. (2009). The influence of caste, class and gender in surviving multiple disasters: A case study from Orissa, India. *Environmental Hazards*, 8(1), 5-22.

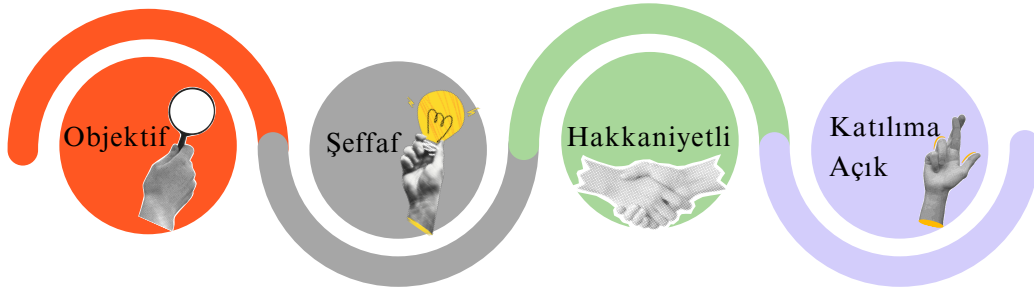
► Tanıma Adaleti

Tanımadaleti, bireylerin ve toplulukların kimliklerinin, ihtiyaçlarının ve haklarının tanınmasını içermektedir. Nancy Fraser'a göre (2000), tanınma eksikliği, grupların sosyal kimliklerinin reddedilmesi ya da küçümsenmesi şeklinde ortaya çıkmakta ve bu durum da sosyal adaletin sağlanmamasına yol açmaktadır.³⁰ Afetlerde tanımadaleti ise toplumsal ve kültürel çeşitlilikten kaynaklanan farklı ihtiyaçların ve kırılmalıkların göz önünde bulundurulması anlamına gelmektedir.

► Prosedürel Adalet

Prosedürel adalet, afet yönetim süreçlerinde tüm toplumların karar alma süreçlerine eşit katılımını ifade eder. Usul adaleti olarak da bilinen prosedürel adalet, katılım adaletiyle benzerlik gösterse de bazı farklılıklara sahiptir. Usul adaleti karar alma süreçlerinin yalnızca katılıma açık olmasını değil, aynı zamanda bu süreçlerin objektif, şeffaf ve hakkaniyetli şekilde yürütülmesini kapsar. Örneğin, prosedürel adalet, belirli bir grubun katılımına izin verildiği ancak görüşlerinin ciddiye alınmadığı durumları da değerlendirir.³¹ Bu açıdan "katılım" (participation) prosedürel adaletin bir unsuru olabilir ancak tüm kapsamını karşılamaz.

Adil bir afet yönetimi, yalnızca belirli grupların değil, tüm toplumun görüşlerinin dikkate alındığı bir süreç gerektirmektedir. Bu bağlamda, örneğin Roman toplumların veya diğer azınlık grupların afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerine dahil edilmemesi, onların temel ihtiyaç ve beklentilerinin göz ardı edilmesine yol açabilir ve prosedürel adaletin sağlanmadığını gösterir.

³⁰ Fraser, N. (2000). Rethinking recognition. *New left review*, 3, 107.

³¹ Tyler, T. R. (2000). Social justice: Outcome and procedure. *International journal of psychology*, 35(2), 117-125.

► Afetin Toplumsal Cinsiyet Boyutu

Çalışmalar, afetlerin kadınlar ve erkekler üzerinde farklı şekilde ve farklı şiddetlerde etkiler yarattığını gösteren bulgularla çeşitlenmektedir. Bu etkiler, kadınların fiziksel, psikolojik ve sağlık yönünden afetlere verdiği tepkinin erkeklerden farklı olmasını sağlayan toplumsal cinsiyet rollerinden ve sosyo-ekonomik güç dinamiklerinden kaynaklanmaktadır.

► Ölüm Oranları ve Yaşam Beklentisi Üzerindeki Etkileri

Afetlerde kadınların ölüm oranlarının, erkeklere göre daha yüksek olduğu birçok çalışma ile belgelenmiştir. 1981-2002 yılları arasında yapılan küresel bir çalışmada, kadınların afetler sırasında ortalama olarak erkeklerden daha erken yaşta hayatını kaybettiği gözlemlenmiştir.³² 1991'de Bangladeş'teki kasırga sırasında ise 19 yaş üstü kadınların ölüm oranı erkeklerden 3-5 kat daha fazla olmuştur.³³ Benzer şekilde, 2005'teki hortumda kadınların ölme olasılığı erkeklere göre %24 daha yüksek olmuştur. Benzer sonuçlar, 1993'teki Nepal seli, 2004 Endonezya'da meydana gelen tsunami, 1993 Latur depremi ve 1995-2005 yılları arasında ABD'de yaşanan sel felaketlerinde de gözlemlenmiştir.^{35,36,37,38}

► Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkiler

Afetlerin psikolojik etkileri, kadınları erkeklere kıyasla daha fazla etkilemektedir. 2004'te Endonezya'da meydana gelen tsunami sonrası yapılan bir çalışmada, kadınların travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) oranlarının erkeklere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.³⁹ Türkiye'deki 1999 depremi sonrası yapılan araştırmada ise kadınların depresyon ve TSSB oranları erkeklere göre daha yüksek bulunmuştur.⁴⁰ 2011 Japonya depreminde, afet bölgesindeki kadınların %40'ının ruh sağlığının kötüleştiği belgelenirken, erkeklerde bu oran sadece %24'tür.⁴¹

32 Neumayer, E and Plümer, T. 2007. "The Gendered Nature of Natural Disasters: The Impact of Catastrophic Events on the Gender Gap in Life Expectancy, 1981–2002." *Annals of the Association of American Geographers*, 97(3): 551–566. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2007.00563.x>.

33 Ikeda, K. 1995. "Gender Differences in Human Loss and Vulnerability in Natural Disasters: A Case Study from Bangladesh." *Indian Journal of Gender Studies*, 2(2): 171–193. <https://doi.org/10.1177/097152159500200202>.

34 Sugimoto, J D, Labrique, A B, Ahmad, S, Rashid, M, Shamim, A, Ullah, B, Klemm, R D W, Christian, P, and West, K P. 2011. "Epidemiology of Tornado Destruction in Rural Northern Bangladesh: Risk Factors for Death and Injury." *Disasters*, 35(2): 329–345. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2010.01214.x>.

35 Pradhan, E K, West, K P, Katz, J, LeClerq, S C, Khatry, S K, and Shrestha, S R. 2007. "Risk of Flood-related Mortality in Nepal." *Disasters*, 31(1): 57–70. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2007.00340.x>.

36 Frankenberg, E, Gillespie, T, Preston, S, Sikoki, B, and Thomas, D. 2011. "Mortality, The Family and the Indian Ocean Tsunami." *The Economic Journal*, 121(554): F162–F182. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2011.02446.x>.

37 Krishnaraj, M. 1997. "Gender Issues in Disaster Management: The Latur Earthquake." *Gender, Technology and Development*, 1(3): 395–411. <https://doi.org/10.1080/09718524.1997.11909865>.

38 Ashley, S T and Ashley, W S. 2008. "Flood Fatalities in the United States." *Journal of Applied Meteorology and Climatology*, 47(3): 805–818. <https://doi.org/10.1175/2007JAMC1611.1>.

39 Frankenberg, E, Friedman, J, Gillespie, T, Ingwersen, N, Pynoos, R, Rifai, I U, Sikoki, B, Steinberg, A, Sumantri, C, Suriastini, W, and Thomas, D. 2008. "Mental Health in Sumatra After the Tsunami." *American Journal of Public Health*, 98(9): 1671–1677. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.120915>.

40 Başoğlu, M, Şalioğlu, E, and Livanou, M. 2002. "Traumatic Stress Responses in Earthquake Survivors in Turkey." *Journal of Traumatic Stress*, 15(4): 269–276. <https://doi.org/10.1023/A:1016241826589>.

41 Yoshida, H. 2014. "Results of an Analysis of Personal Questionnaire Surveys on the Great East Japan Earthquake: Income, Workplace, Daily Living, and Health." *E-Journal of International and Comparative Labour Studies*, 3(3). http://ejcls.adapt.it/index.php/ejcls_adapt/article/view/241

► Çocuk Gelişimi Üzerindeki Erken Dönem Etkiler

Afetlerin çocuklar üzerinde, özellikle de cinsiyetler arasındaki farklılıklar açısından önemli etkileri vardır. Hindistan'daki 1991-1993 döneminde yaşanan afetler, kız çocuklarında uzun vadeli beslenme sorunlarının daha sık görüldüğünü ortaya koymuştur.⁴² 1996 Güney Afrika kuraklığında ise bebeklik döneminde kuraklığa maruz kalan çocuklarda fiziksel ve zihinsel engellilik oranlarının arttığı, bu etkilerin özellikle oğlan çocukları üzerinde daha belirgin olduğu gözlemlenmiştir.⁴³

► Kadın Sağlığı Üzerindeki Etkiler

Afetlerin kadın sağlığı üzerindeki etkileri, doğrudan sağlık hizmetlerine erişimle bağlantılıdır. Endonezya'daki 2006 tsunami sonrasında yapılan bir çalışmada, 450 evli kadının doğum kontrolü kullanımı ile ilgili değişiklikler gözlemlenmiştir. İğne ve implant kullanımında azalma, doğum kontrol hapi kullanımında ise artış yaşanmıştır.⁴⁴ Haiti'deki 2010 depremi sonrası ise artan afet şiddeti nedeniyle Haiti'deki en yaygın doğum kontrol yöntemi olan iğne kullanımında azalma olmuş, gebelik ve istenmeyen gebelik oranları artmıştır.⁴⁵ Benzer şekilde, 2008'de Teksas'ta meydana gelen kasırga sonrasında yapılan bir araştırma, kadınların %13'ünün doğum kontrolüne erişimde zorluk yaşadığını ve bu oranının Afro-Amerikalı kadınlar arasında daha yüksek olduğunu göstermiştir.⁴⁶

⁴² Datar, A, Liu, J, Linnemayr, S, and Stecher, C. 2013. "The Impact of Natural Disasters on Child Health and Investments in Rural India." *Social Science and Medicine*, 76(1): 83–91. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.10.008>.

⁴³ Dinkelman, T. 2015. Long Run Health Repercussions of Drought Shocks: Evidence from South African Homelands. National Bureau of Economic Research. <https://doi.org/10.3386/w21440>.

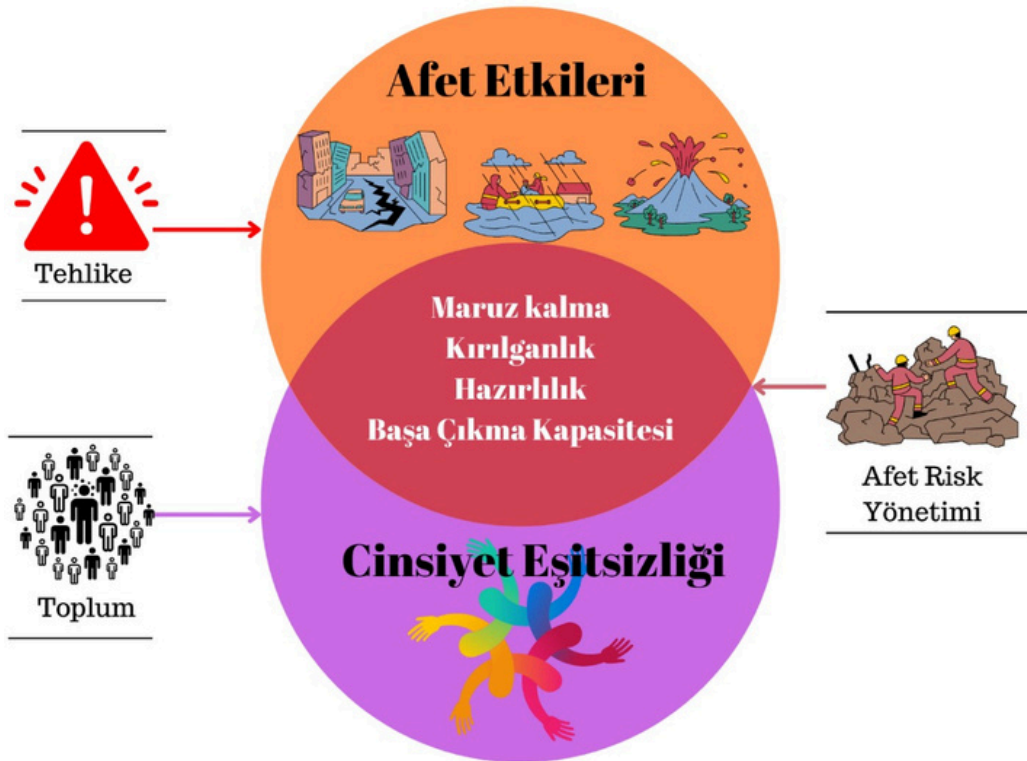
⁴⁴ Hapsari, E D, Widyawati, Nisman, W A, Lusmilasari, L, Siswishanto, R, and Matsuo, H. 2009. "Change in Contraceptive Methods Following the Yogyakarta Earthquake and Its Association with the Prevalence of Unplanned Pregnancy." *Contraception*, 79(4): 316–322. <https://doi.org/10.1016/j.contraception.2008.10.015>.

⁴⁵ Weitzman, A and Behrman, J A. 2016. "Disaster, Disruption to Family Life, and Intimate Partner Violence: The Case of the 2010 Earthquake in Haiti." *Sociological Science*, 3, 167–189. <https://doi.org/10.15195/v3.a9>.

⁴⁶ Leyser-Whalen, O, Rahman, M, and Berenson, A B. 2011. "Natural and Social Disasters: Racial Inequality in Access to Contraceptives after Hurricane Ike." *Journal of Women's Health*, 20(12): 1861–1866. <https://doi.org/10.1089/jwh.2010.2613h>.

► Kavramsal Çerçeve

Bu raporun çerçevesi; *Gender Dimensions of Disaster Risk and Resilience* adlı rapordan uyarlanarak geliştirilmiştir.⁴⁷ İlgili çerçeve, Cinsiyet Analizi ve Doğal Afetlere Karşı Sosyoekonomik Dayanıklılığın Değerlendirilmesi olmak üzere iki ana Dünya Bankası modelinin birleştirilmesine dayanmaktadır. Resimde görselleştirilen örnek modelde; turuncu daire, bir afetin toplumsal etkilerini, afetin türüne, şiddetine, kimlerin ve hangi yapıların etkilenmiş olduğuna, ayrıca toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ve insanların hazırlıklı olma, savunmasızlık düzeyleri ve afet sonrası iyileşme kapasitesine bağlı olarak farklılıklar bulunduğunu temsil etmektedir. Mor daire ise toplumsal cinsiyet eşitsizliğini; kadın ve erkeklerin toplum içindeki geleneksel rolleri ve sosyoekonomik konumlarına bağlı olarak afetlere karşı nasıl tepki verdiklerini, bu afetlerden nasıl etkilendiklerini ve sonrasında nasıl toparlandıklarını açıklamaktadır. Ortadaki kırmızı alan ise eşitsizliklerin ve afet etkilerinin kesişimini ifade etmektedir. Bu alan afetlerin etkilerinin cinsiyet temelli nasıl farklılaştığını ortaya koymaktadır.

Kaynak: Gender Dimensions of Disaster Risk and Resilience

Uyarlama: World Bank 2012 and Hallegatte et al. 2017

⁴⁷ Erman, A., De Vries Robbé, S. A., Thies, S. F., Kabir, K., & Maruo, M. (2021). Gender dimensions of disaster risk and resilience. World Bank & GFDRR. <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/80f2e78e-f04f-5a59-86a6-9cfe6bcd7b87/content>

► Malatya'nın Demografik Yapısı

2023 yılı verilerine göre, Malatya'da 742.725 kişi yaşamaktadır ve nüfusun 373.688'ini erkekler ve 369.037'sini kadınlar oluşturmaktadır⁴⁸. 2007-2022 yılları arasında kademeli olarak artan ilin nüfusu 2023 yılında bir önceki yıla kıyasla %8,60'lık bir azalma göstermiştir, dolayısıyla bu ciddi düşüşte deprem sonrası yaşanan iç göçlerin payının büyük olduğu söylenebilir.

Malatya, tarih boyunca farklı etnik kimliklere ev sahipliği yapmıştır, yakın geçmişe bakılacak olunursa örneğin 2000 yılında yapılan bir çalışmaya göre Malatya'da 1500-2000 civarında Ermeni vatandaşın yaşadığı tahmin edilmektedir.⁴⁹ Ayrıca bölgede Türk, Kürt, Süryani, Suriyeli mülteciler ve Dom nüfusları yoğunluk göstermektedir. Örneğin 02.02.2023 tarihi itibarıyla Malatya'da geçici koruma statüsünde 31.421 Suriyeli yaşamakta olup, Suriyeliler toplam nüfusun %3,74'ünü oluşturmaktadır. Bahsedilen mülteci nüfusun içerisinde Suriyeli Dom mülteciler de yer almakta olup, bu gruplar hem Suriyeli göçmenler hem de Türkiyeli yerel gruplar tarafından ötekileştirilmekte ve çoklu ayrımcılığa maruz bırakılmaktadır.

Malatya'da yaşayan yerli Dom gruplarının çoğu, Marsh'a göre, Ortadoğu'daki Dom Çingenelerinin bir koludur ve Türkiye coğrafyasının doğusu ve güney doğusuna (Diyarbakır, Antakya, Mardin, Malatya, Elâzığ, Adıyaman) 11. yüzyılın başlarında gelmişlerdir.⁵⁰ Malatya'da Dom nüfusunun yoğun olarak yaşadığı mahalleler, Yeşilyurt ilçesinde Yeşilkaynak, Koşu, Kıltepe, Fatih, Hoca Ahmet Yesevi ve Seyran; Battalgazi ilçesinde ise Çöşnük, Yıldıztepe, Tandoğan ve Paşaköşkü'dür. Çoğunlukla kentin çeperlerine konumlanmış bu mahalleler, yoğun gecekondulaşma ve derin yoksullukla öne çıkan "ötekileştirilmiş" mekânlardır. Mekânsal ayrılmaya işaret eden bu alanlarda, bazı mahallelerde Dom ve Abdal nüfusuna ek olarak Van, Muş, Bingöl ve Bitlis'ten göç eden aileler de yaşamaktadır. Ayrıca, il genelinde hemen hemen tüm mahallelerde homojen olarak yayılmış Dom ve Abdal topluluklarının varlığı dikkat çekmektedir.⁵¹ Depremi ilk akut dönemiyle birlikte özellikle Dom grupların ilk barınma alanlarını, başta Yeşiltepe, Yeşilkaynak ve Çöşnük mahalleleri olmak üzere yukarıda belirtilen yerleşim yerleri çevresinde kurdukları çadır alanlarıyla oluşturdukları gözlemlenmiştir.⁵² Bununla birlikte araştırmanın yapıldığı dönemde Dom nüfusunun Samanköy, İkizceler ve Taştepe konteyner kentlerinde yoğun olarak kümелendiği tespit edilmiştir.

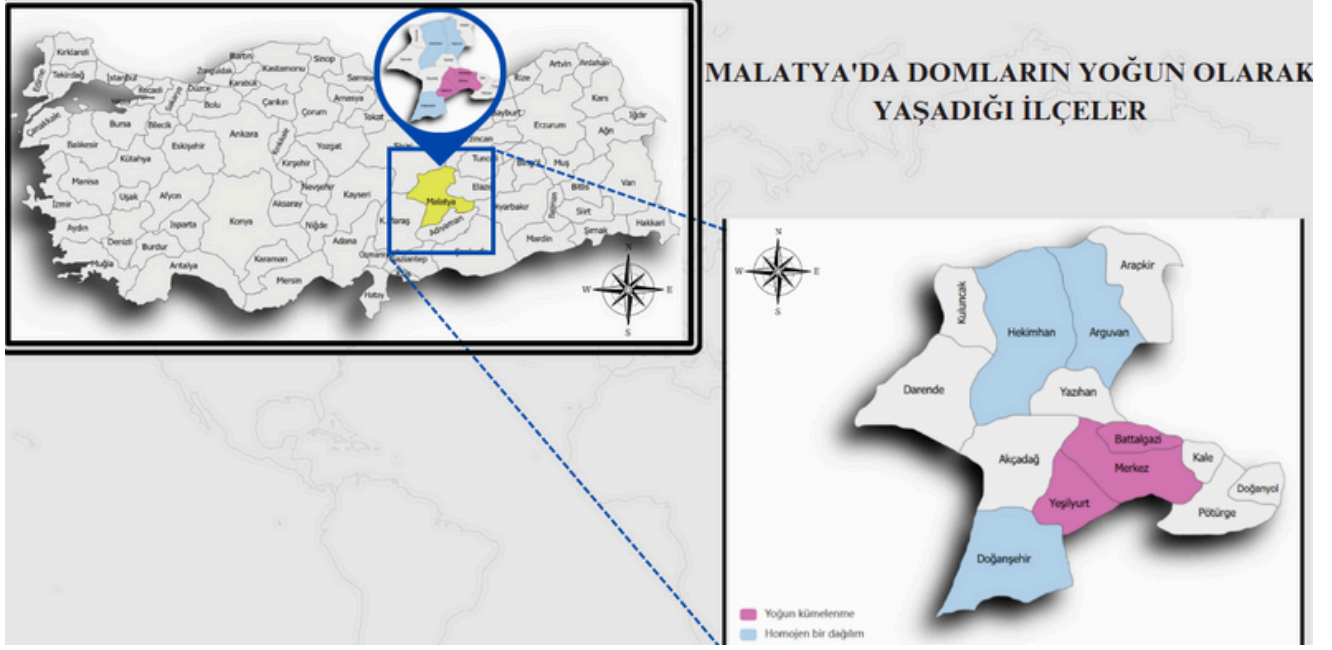
⁴⁸ Nufusu.com. "Malatya Nüfusu." Erişim tarihi 20 Ekim 2024. <https://www.nufusu.com/il/malatya-nufusu>.

⁴⁹ Ertürk, K. (2000). Malatya'nın Etnik Yapısının Siyasi Hayata Etkileri. İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Master Tezi.

⁵⁰ Marsh, Adrian. 2008. "Türkiye Çingenelerinin Tarihi Hakkında." In *Biz Buradayız! Türkiye'de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi*, edited by E. Uzpeder, S. Danova/Roussinova, S. Özçelik, and S. Gökçen, İstanbul: Mart Matbaacılık.

⁵¹ İlhan, S. İ., ve M. Fırat. 2019. "Malatya'da Yaşayan Çingenelerde Sosyal Sermaye/Güven İlişkileri." *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 29 (1): 361-380.

⁵² Pınar İpek. 2023

Şekil 2. Malatya'da Domların Yoğun Olarak Yaşadığı Tahmini Bölgeler

Önceki araştırmalarda bölgede yaklaşık 10.000 kişilik bir Dom-Abdal nüfusunun varlığından bahsedilmekte ise de saha çalışmalarımızda kanaat önderleri ve sivil toplum temsilcilerinden alınan bilgiler Malatya'daki Dom nüfusunun yaklaşık 58 bin kişi olduğu yönündedir. Bu veriler doğrultusunda, Malatya'daki Dom topluluğun, toplam nüfusun %7.80'ini oluşturduğu ileri sürülebilir. Türkiye'de etnik kimliğe dayalı ayrıştırılmış nüfus verilerinin resmi olarak tutulmadığı yetkililer tarafından sıkça belirtilse de bazı durumlarda belirli kurumların bu tür verilere erişime sahip olduğu görülmektedir. Örneğin, deprem sonrası Malatya Valiliği'ne yaptığımız bilgi edinme başvurusuna verilen yanıtta, "İlimiz genelinde 1700 civarında Roman gruplarına (Dom, Abdal, Rom) mensup vatandaşımız ikamet etmektedir. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen ilimizde ciddi bir afet yaşanmış olup, tüm vatandaşlarımıza Valiliğimize bağlı kurumlarımızca gereken özen ve hassasiyet gösterilmiştir" ifadeleri yer almıştır. Ancak Valiliğin belirttiği 1700 kişilik sayı gerçeği yansıtmamaktadır; gözlem ekipleri tarafından ziyaret edilen üç farklı mahallede dahi bu rakamın üzerinde bir Roman nüfusunun bulunduğu kaydedilmiştir.⁵³

2019 yılında Fırat ve arkadaşlarının Malatya'daki Roman gruplarını ele alan araştırmasına göre, bölgedeki Domların %34,5'inin gündelik veya mevsimlik işçi olarak geçimlerini sağladığı; %15,3'ünün bohçacılık, %13,7'sinin işportacılık, %10'unun kâğıt ve hurda toplama, %4,8'inin hamallık ve %3,2'sinin ise seyyar satıcılıkla geçimlerini sürdürdüğü belirlenmiştir.⁵⁴ Gündelik ve mevsimlik işlerde çalışan bireylerin, çoğunlukla düşük ücretlerle çalıştıklarını ve nadiren iş bulabildikleri ifade edilmiştir. Domlar, sosyal güvenlik sistemi, kıdem tazminatı ve

⁵³ Romani Godi. 2023. "Depremin Roman Hali." Erişim tarihi [19, 10, 2024]. <https://romanigodi.org/wp-content/uploads/2023/11/Depremin-Roman-Hali-EnSon-1.pdf>.

⁵⁴ Fırat, M., & İlhan, S. (2019). Çingenelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma: Malatya örneği. Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(3), 265-277.

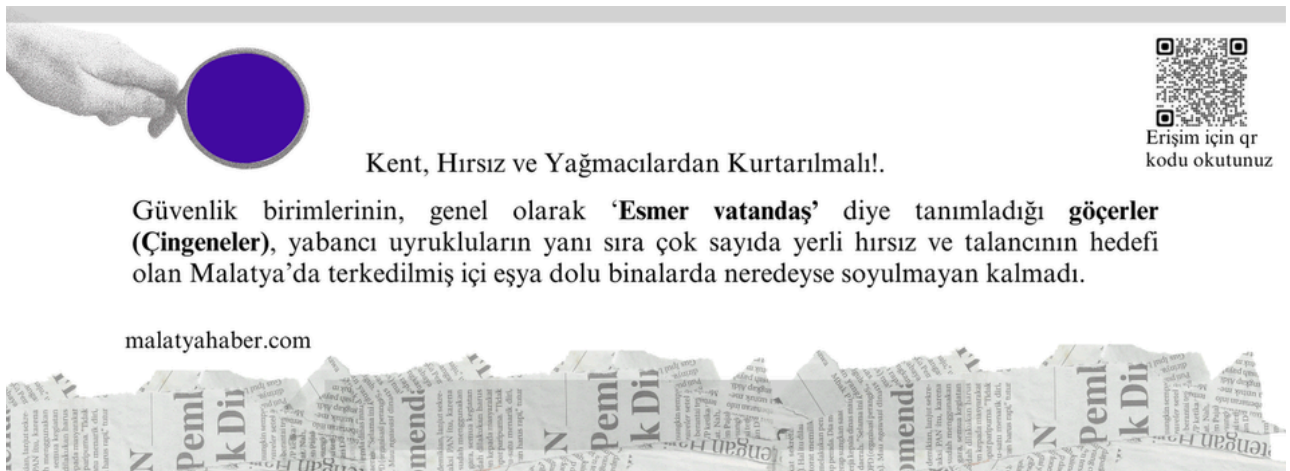
emeklilik gibi temel haklardan yoksun kalmanın yanı sıra “eşit emek için eşit ücret” taleplerinin karşılanmaması nedeniyle de ekonomik dezavantajlarla karşı karşıyadır. Ayrıca, mekânsal olarak damgalı mahallelerde yaşamaları, iş piyasasında dışlanmalarına yol açmaktadır.

Malatyalı Domlar arasında inanç bakımından da çeşitlilik bulunmaktadır; topluluğun bir kısmı Sünni, bir kısmı ise Alevi inancını benimsemektedir. Nüfusun daha küçük bir kısmını oluşturan Abdallar arasında ise Alevilik baskın bir inanış olarak öne çıkmaktadır. Dil çeşitliliği açısından da benzer bir durum gözlemlenmektedir; Malatya’daki Domların büyük çoğunluğu, anadilleri olan Domari’yi akıcı bir şekilde konuşmanın yanı sıra Kürtçe ve Türkçe dillerine de hâkimdir.⁵⁵

► Deprem Sonrası Süreçte Dom ve Abdallara Yönelik Ayrımcılık Biçimleri

Kahramanmaraş merkezli depremin ardından yaşanan süreç, mevcut toplumsal kırılmaları ve eşitsizlikleri gözler önüne sererken, tarihsel olarak marjinalize edilmiş Dom ve Abdallar gibi gruplar, bu dönemde de ayrımcı söylem ve davranışların hedefi haline gelmiştir. Özellikle Malatya gibi yıkımın yoğun olduğu şehirlerde, sosyal medya, yaygın medya ve yerel medya organlarında bu grupları “hırsız ve yağmacı” olarak gösteren iddialar açıkça görülmüştür.

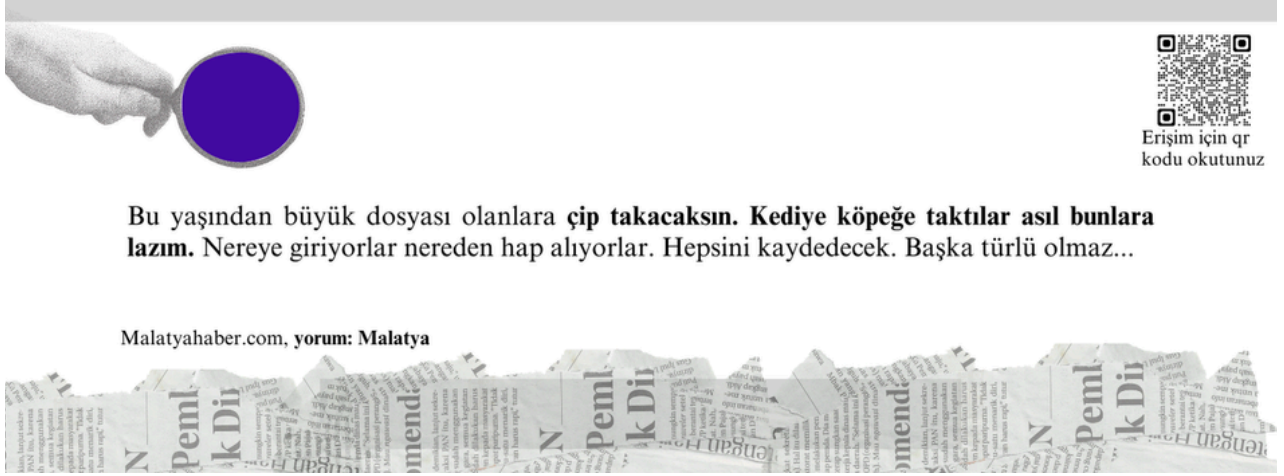
Örneğin, Malatyahaber.com’da yayımlanan bir haberde, Dom ve Abdal toplulukları, deprem sonrası güvenlik sorunları ile ilişkilendirilerek, şehri yağmalayan ya da terk edilmiş binaları hedef alan gruplar olarak sunulmuş; ayrıca Romanlar “esmer vatandaşlar” olarak tanımlanmış ve bu grupların “Malatya’da soyulmadık bina bırakmadığı” iddia edilmiştir.⁵⁶

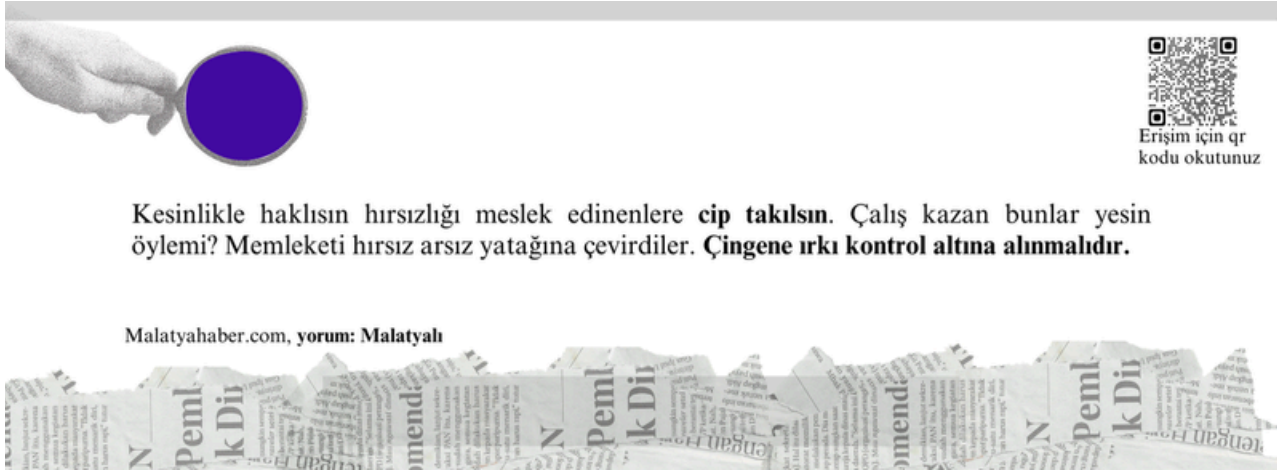
⁵⁵ Gezici, Zühal. 2019. *Dom Toplumunda Toplumsal Cinsiyet Algısının Dönüşümü*. Yüksek lisans tezi, Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

⁵⁶ <https://malatyahaber.com/haber/kent-hirsiz-ve-yagmacilardan-kurtarilmali>

İrksal profilendirme içeren bu haberlerin altındaki yorumlarda ise, nefret söylemleri daha da keskinleştirilmiş ve söz konusu toplulukların “çip” takılarak kontrol altına alınması, denetlenmesi ve izlenmesi gerektiğine dair çağrılar yapılmıştır.⁵⁷

Örneğin, "Kediye, köpeğe çip takılıyor, asıl bunlara lazım" ifadesiyle Roman, Dom ve Abdallar kategorize edilmiş (kategorizasyon, soykırım düşüncesinin ilk aşamalarından biridir), bir diğer yorumda ise "Çingene ırkının kontrol altına alınması" talep edilmiştir.⁵⁸

Açıkça ayrımcı ve nefret söylemi içeren ifadeler yalnızca yazıda kalmamış; deprem sonrası Malatya’da yaşamın her alanında Dom ve Abdallar üzerindeki baskıyı artırarak, zaten var olan sosyo-ekonomik ve mekânsal kırılmalıklarını daha da derinleştirmiştir.

⁵⁷ malatyahaber.com

⁵⁸ malatyahaber.com

Malatyalı Depremzedeyi Bir De Hırsız ve Yağmacılar Vuruyor

Erişim için qr
kodu okutunuz

Soyulmayan hiç bir yer kalmadı. Akşamları **Roman ve Suriyeliler tarafından yağmalanıyor şehir** bunlara nasıl göz yumuluyor aklım almıyor vali emniyet müdürü ne yapıyor Cimer e yazmalı herkes bu durumu

Malatyahaber.com, yorum : Mehmet Can

Başka bir deyişle, bu asılsız iddialar, yalnızca deprem sonrası Roman gruplarının güvenlik algısına zarar vermekle kalmamış, aynı zamanda onların temel haklardan yararlanmasını da zorlaştırmıştır. Doğal afet sonrası artan önyargılar ve damgalama, Dom ve Abdalların yardım ve destek mekanizmalarına erişimini sınırlandırarak bu toplulukların iyileşme sürecini yavaşlatmıştır. Nitekim Romani Godi tarafından deprem sonrası Malatya'da yapılan saha çalışması, Dom ve Abdal topluluklarının %78,8'inin ilk birkaç gün içinde insani yardıma erişemediğini tespit etmiştir.⁵⁹ Ayrıca, Malatya'daki Domların, diğer şehirlerdeki Domlara kıyasla daha yoksul ve dezavantajlı bir durumda olduğu saptanmıştır. Ekonomik olarak kırılgan bu yapı, deprem sonrası yaşanan ayrımcılık deneyimleriyle birleştiğinde, bu toplulukların haklarına erişimlerini daha da güçleştirmiştir.

Sonuç olarak, 6 Şubat depremleri, marjinalleşmiş ve sosyoekonomik açıdan savunmasız grupların, doğal afetler sonrasında hak ihlalleriyle karşılaştığını ortaya koymuştur. Malatya'daki Dom ve Abdallar, yaşadıkları ayrımcılık ve ötekileştirme nedeniyle yardım ve destek süreçlerinde büyük zorluklarla karşılaşmışlardır. Bu toplulukların sosyoekonomik yoksunlukları, depremin yol açtığı krizle birleşerek, onları daha da dezavantajlı bir duruma sokmuştur.

⁵⁹ Romani Godi. 2023. "Depremin Roman Hali." Erişim tarihi [19, 10, 2024]. <https://romanigodi.org/wp-content/uploads/2023/11/Depremin-Roman-Hali-EnSon-L.pdf>.

Araştırmanın Metodolojik Çerçevesi

► Araştırma Amacı ve Yöntemi

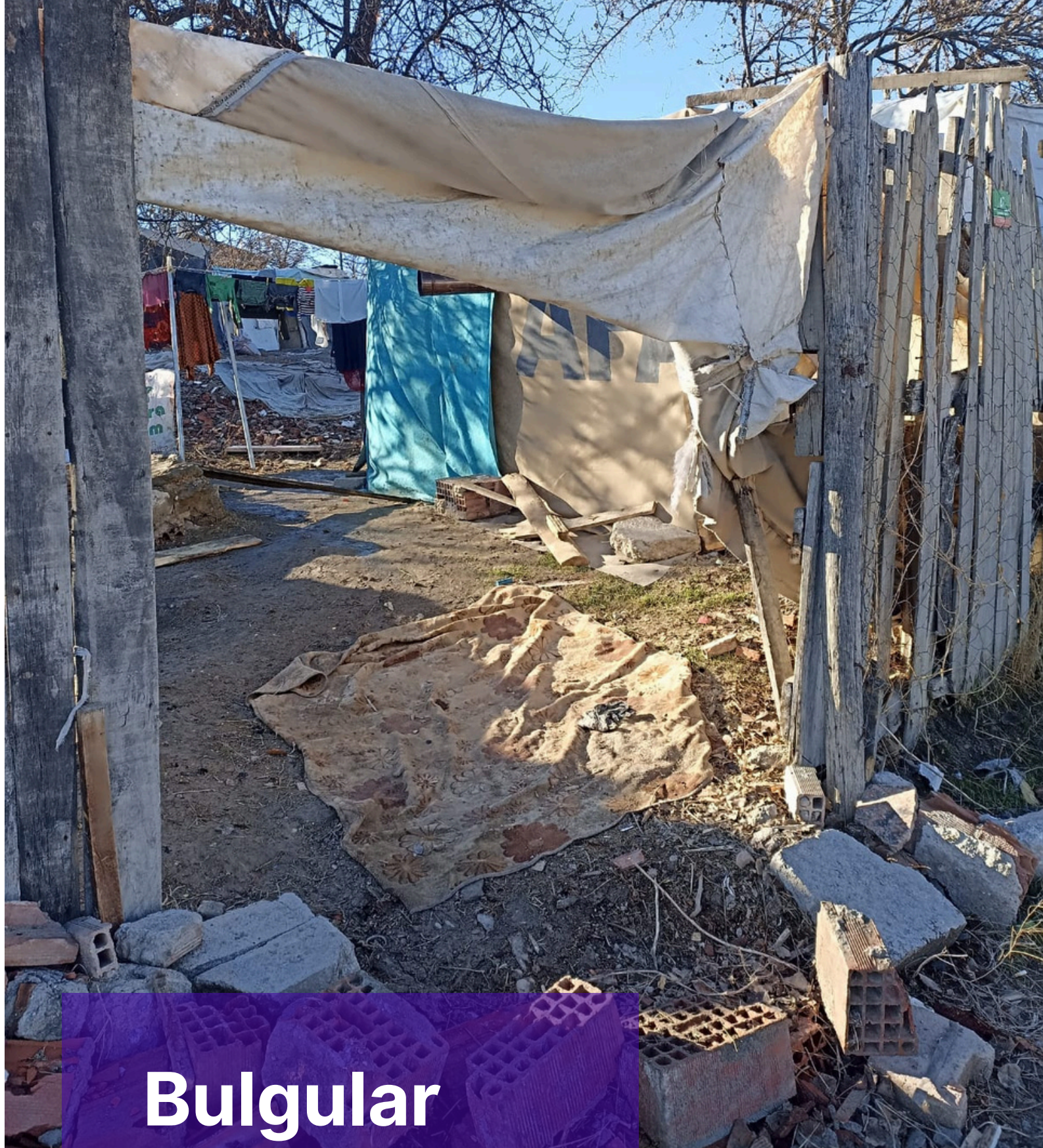
Bu araştırma, 6 Şubat 2023 tarihli Kahramanmaraş merkezli depremin ardından Malatya'daki Dom ve Abdal kadınların yaşadığı hak ihlallerini, kesişimsel ayrımcılık ve nefret söylemi deneyimlerini, temel ihtiyaçlara ve haklara erişimde yaşadıkları zorlukları ve yaşam koşullarına dair derinlemesine bir inceleme yapmayı amaçlamaktadır. Ayrıca araştırmanın temel hedeflerinden biri ise çevresel bozulma ve çoklu ayrımcılık riski altındaki kadınların deprem sonrası yaşadığı deneyimleri ele alarak, doğal afetlerde çevresel adalet ve afet adaletinin nasıl şekillendiğini ele almaktır.

Bu bağlamda, Esmâ Redzepova Akademisi gönüllüleri ve Romani Godi ekibi tarafından 7-9 Eylül 2024 tarihlerinde Malatya'da saha ziyaretleri gerçekleştirilmiştir. Araştırma, deprem sonrası oluşan yeni yaşam alanlarında, özellikle iki konteyner kent ve bir düzensiz konaklama alanında toplanan verilerle şekillenmiştir. Çalışmaya toplamda 8 Dom ve 1 Abdal kadın katılmış olup, katılımcılarla yüz yüze yapılan görüşmeler, açık uçlu sorularla derinlemesine analiz edilmiştir.

Deprem sonrası mekân kavramının sınırlarının gitgide kaybolduğu, Dom ve Abdal gruplarının mobilitelerinin daha da arttığı ve betonlaşan geleneksel şehrin yerini çadır ve konteyner kentlerin aldığı görülmüştür. Bu sebeple akışkan bir mekânsallığa sahip bu gruplar için 'akışkan mekanlarda' yapılan 'akışkan görüşmeler' metodu kullanılmıştır^{60,61}. Esnek görüşmeler, katılımcıların anlatıları, hikayeleri ve deneyimleri hakkında detaylı veriler toplama imkânı sunmuştur. Saha ekibi tarafından kapsamlı notlar alınmış, katılımcıların duygusal tepkileri, yaşadıkları zorluklar ve önerileri gibi niteliksel veriler rapor edilmiştir. Veri analizi manuel olarak tematik analiz yöntemiyle yapılmış ve benzerlikler ve farklılıklar belirlenerek ana temalar oluşturulmuştur. Öte yandan mali kısıtlar ve araştırma döneminin mevsimlik tarım sürecine denk gelmesi, bazı sınırlılıklar yaratmıştır. Mevsimlik tarım faaliyetlerinin yoğunluğu, katılımcıların erişilebilirliğini etkilemiş ve bazı görüşmelerin yapılamamasına sebep olmuştur.

⁶⁰ Gündoğdu, N. 2022. "Feminist Yöntem ve Dezavantajlı Gruplar: Dom ve Abdal'ları Anlamak." Fe Dergi 14 (1): 121-133. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2346593>.

⁶¹ Kırkayak Kültür. (2024). *Sıfırdan Başladık Yine Sıfıra Döndük*. Gaziantep: Kırkayak Kültür. Erişim adresi: <https://www.kirkayak.org/download/sifirdan-basladik-yine-sifira-donduk/>

Bulgular

► Malatya’da Deprem Sonrası Dom ve Abdal Kadınların Temel Hak ve Hizmetlere Erişimi

► Barın(ama)ma ve Çevresel Riskler

Deprem sonrası ilk akut dönemde barınma konusunda Dom ve Abdal kadınların yaşadığı en büyük sorunlardan biri insan onuruna yaraşır, yeterli ve güvenli bir barınma imkanına erişememedir. Dom ve Abdal gruplarına yönelik zaten var olan “Çingene Karşıtlığı” yaşanan doğal felaket öncesinin mirası olduğu gibi bu gruplar depremden sonra da “mekânı değersizleştiren, güvenli kılmayan ve layık görünmeyenler” olarak tanımlanmışlardır. Dolayısıyla göçebeliğe atfedilen tüm bu dinamik, deprem illerinde Dom ve Abdallara yönelik “siz zaten çadırda yaşamaya alışkınsınız” söylemine evrilmiştir. İlgili vakalarda, birçok Dom ve Abdal kadının çadır veya konteyner alımlarına ya da toplu yaşam merkezlerine kabullerinde sorun yaşadıkları görülmektedir. Bazı vakalarda ise, bu grupların konteyner kentlerden zorla tahliye edildiği bilinmektedir.⁶² Dolayısıyla bu durum onların çevresel açıdan daha tehlikeli alanlarda yaşamalarına ve ekolojik bozulmanın getirdiği mekânsal eşitsizlikle bağlantılı sağlık risklerine daha fazla maruz kalmalarına yol açmıştır.

Dom ve Abdal gruplarda kadınların ev içi sorumlulukları ve yükleri, yeterli barınma imkanlarının olmaması veya sınırlı olması ile birleştiğinde daha da ağırlaşmıştır. “Barınma alanının idaresi, düzenlenmesi, temizliği, ısıtılması, yemek yapımı ve çocuk bakımı” gibi tüm rollerin kadınlar üzerinde yoğunlaş(tırıl)ması, mevcut barınma alanlarının fiziksel yetersizlikleri ile birleşince kadınların iyi olma hallerini olumsuz etkilemiştir. Örneğin deprem öncesi yengesiyle aynı adreste ikamet ettiği için konteyner hakkında yararlanamayan bir görüşmeci, çadırda kalmak zorunda olduğunu, tuvalet ihtiyacını benzin istasyonundan karşıladığını, çocukları ve kendisinin güneşte bidon su ısıtarak banyo yaptığını belirtmiştir. Bu durum kadınların kriz anlarında hem toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin hem de yapısal ihmalin ve etnik ayrımcılığın kesişiminde çoklu ayrımcılıklara maruz bırakıldığını açıkça göstermektedir.

“

Bir çocuk annesiyim. Depremden önce kaynanamla yaşıyordum. Depremden sonra ise çadırda kalmaya başladım. Yengemle aynı adreste görünüyordum, bundan dolayı konteynerden yararlanamadım. Tek başıma bir çocukla çadırda yaşamamın zorluğunu anlatamam, eşim de cezaevinde... Can güvenliğim yok. Tuvalet ihtiyacımızı petrolden karşılıyorum banyoyu güneşte su ısıtıp bidonlarla çadırın içinde yapıyorum.” 30 Yaş, Dom Kadın, Malatya

⁶² <https://www.nehna.org/post/domlar-t%C3%BCm-t%C3%BCrkiye-yi-dola%C5%9Fm%C4%B1%C5%9Flar-sonra-yine-antakya-ya-d%C3%B6nm%C3%BC%C5%9Fler>

Çocuğunun banyosu için ısıtmaya çalıştığı su bidonu ve açık mutfak alanı

Depremden yaklaşık 20 ay sonra bile Dom kadının bir muşambadan yapılmış geçici bir mutfakta yemek hazırlamak, çocuk bakımı ve temizlik gibi sorumluluklarını sürdürmesi ve gerekli suyu bidonla taşımak zorunda kalması, doğal afetlerin ardından en kırılgan grupların nasıl orantısız bir şekilde hak ihlalleri yaşadığını göstermektedir. Afet sonrası koşulların, özellikle marjinalleştirilmiş kadınlar üzerindeki yükü daha da ağırlaştırdığı bu durum, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin çevresel ve afet adaletsizlikleriyle birleştiğinde kadınların yaşamlarının ne derece zorlaştığını ortaya sermektedir.

Deprem sonrasında geçici barınma sağlanması bir dereceye kadar çözüm olsa da bu barınma alanlarının konum olarak Domlar ve Abdalların gelir kaynaklarına uzaklığı nedeniyle insanlar “barınma ve ekonomik kazanç arasında” bir tercihe zorlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ve ekonomik yoksulluk nedeniyle özellikle kadınlar, bu tercihin yükünü daha fazla taşımaktadır. Müzisyenlik, atık toplayıcılığı ve mevsimlik tarım işçiliği ile uğraşan Dom ve Abdal grupları için geçim kaynaklarına yakın yerleşim, güvenli ve insan onuruna uygun barınma koşulları en önemli ihtiyaçlardır. Bir görüşmeci bu ihtiyacı açıkça ifade etmektedir:

“

“Biz Abdallar, iki ya da üç aile aynı evde kalabiliyoruz ki kirayı ödeyebilelim. Depremde evimiz yıkıldı, tüm eşyalarım enkazın altında kaldı. Bizi bir konteynere yerleştirmek istediler, fakat geçimimizi sokak müziği yaparak sağladığımız için iş alanımıza uzaktı, gitmedik. Şu an çadırımız bile olmadığı için gündüzleri ağacın altındaki halıda uzanıp geceleri cibinlik tutuyoruz.⁶³ Üç aile iki cibinlikte kalıyoruz. Temel ihtiyacımız olan elektriği sokak lambasından, suyu ana yolun karşısındaki çeşmeden sağlıyoruz.” 40 Yaş, Abdal Kadın, Malatya

⁶³ Cibinlik, sinek gibi küçük böceklerin yatağa veya yaşam alanına girmesini engellemek için kullanılan ince tül veya ağ şeklindeki bir kumaştır.

Elektrik ve su gibi temel kaynakların eksikliği veya bu kaynaklara erişimdeki zorluklar, *bakım emeği sorumluluğu ve ev içi emek* ile Dom ve Abdal kadınları toplumsal cinsiyet rollerine hapsedilmektedir. Su taşıma, çamaşır yıkama, yemek pişirme gibi ev içi işler, konteyner kentte, çadırda yaşamda temel altyapı eksikliği nedeniyle daha fazla zaman ve fiziksel çaba gerektirir hale gelmektedir. Örneğin kadınlar su taşımak zorunda kalırken, elektrik yokluğunda yemek yapımı ve temizlik gibi işler çok zahmetli yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Bu durum, Gilligan'ın bakım etiği,⁶⁴ Fraser'ın toplumsal adalet teorisi⁶⁵ ve ekofeminist yaklaşımlar çerçevesinde değerlendirildiğinde, toplumsal ve çevresel adaletsizliklerin kesişim noktaları açığa çıkarmaktadır. Doğal veya ekolojik felaketlerin ardından kaynakların eşitsiz dağıtımı, hâlihazırda marjinalize edilmiş gruplardan olan Dom ve Abdal kadınların sosyo-ekonomik güç dengelerini derinden sarsarak telafisi zor hak ihlallerine yol açabilmektedir. Su ve enerji gibi temel yaşam kaynaklarına erişimlerinin kısıtlanması, toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle üstlendikleri sorumlulukları daha da arttırmakta ve kadın emeğinin sömürsünü körüklemektedir. Dolayısıyla bu durum hem çevresel adalet hem de toplumsal cinsiyet adaleti açısından ciddi eksikliklere yol açmaktadır. Nitekim, yapılan görüşmelerde bir katılımcı enerji yoksulluğuna dikkat çekerek konteynerlerin kışın soğuk, yazın ise çok sıcak olduğunu ve elektrik kesintilerinin bu durumu daha da zorlaştırdığını ifade etmiştir:

“

“Depremden önce de sonra da temizlik, yemek ve çocuklarla ilgilenmekten kendime ayırdığım bir zamanım yoktu ve olmamaya devam ediyor. Sosyal aktivitem yok. Depremden önce kaynanamla kalıyordum şu anda da yan yana konteynerde kalıyoruz. Konteynerler kışın soğuk, yazın çok sıcak oluyor. Her şey elektriğe bağlı ve elektrikler sürekli gidiyor bu da bizi çok zorluyor.” 23 Yaş, Dom Kadın, Malatya

⁶⁴ Hekman, S. J. (1995). *Moral voices, moral selves: Carol Gilligan and feminist moral theory*. Penn State Press.

⁶⁵ Fraser, Nancy. *Justice interruptus: Critical reflections on the "postsocialist" condition*. Routledge, 2014.

Deprem sonrası 21 metrekarelik dar konteynerlerde yaşamak zorunda kalan Dom ve Abdal kadınlar, bu kısıtlı alanda toplumsal cinsiyet rollerinin yükünü çok daha yoğun hissetmektedirler. Oysa, İnsani Yardımda Asgari Standartlar'a göre kişi başına düşmesi gereken minimum kullanılabilir alan, şartlara bağlı olarak 30 ile 45 metrekare arasındadır.⁶⁶

Asgari Barınma Standartları

Kamp türü yerleşimler için minimum kullanılabilir alan **her kişi için dâhil 45 m²** olmalıdır. Bu alana, yol ve patikalar için ayrılmış yerler, harici pişirme ya da toplu pişirme yerleri, eğitim tesisleri ve rekreasyon alanları, temizlik, ateş yakma, idare, su depolama, dağıtım alanları, pazar, depolama ve her hane için sınırlı mutfak bahçeleri olmalıdır. Toplu hizmetler yerleşim alanı dışında mevcut ya da ek tesisler ile sağlanabiliyorsa minimum kullanılabilir yüzey alanı **kişi başına 30 m²** olmalıdır. Alan planlanırken, nüfustaki değişiklikler göz önüne alınmalıdır. Kişi başı minimum yüzey alanı sağlanamıyorsa yoğun kullanım olan yerlerde, haneler ve kullanım alanları arasında **yeterli ayırım ve mahremiyet sağlanarak** bu durum hafifletilmelidir.

"Sphere El Kitabı: İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartları,"
Sf. 257'ler

Görüşmecilerin çoğu, eşlerinin cezaevinde olması nedeniyle tüm bakım emeği ve ev sorumluluklarını üstlenmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Birçok görüşmede, konteynerlerde kalabalık şekilde yaşamak zorunda kalındığı vurgulanmıştır. Özellikle kadınlar, eşlerinin ya da kendi anne ve babalarının yanında kalmak durumunda ya da onları kendi yanlarına almak zorunda kalmıştır. Bu durum kadınların ev içi sorumluluklarına yaşlı bakımını da eklemiş, bakım emeği yüklerini daha da artırmıştır. Kadınlar, aile içindeki tüm bakım ve düzen işlerini üstlenmeye zorlanırken, dinlenme, kişisel alan gibi temel haklardan yoksundur. Bu durumun onları hem fiziksel hem de psikolojik olarak zorladığı açıkça görülmekte, mekânsal yetersizlik ve mahremiyet eksikliğinin, Dom ve Abdal kadınların iyi olma hallerini olumsuz etkilediği ve yaşadıkları sosyal travmaların bu zorlukları daha da artırdığı gözlemlenmiştir.

“

“Eşim şu anda cezaevinde bende çocuklarımla birlikte annemin yanında (konteynerde) kalıyorum. Biz Dom kadınların günlük rutini hemen hemen birbirine benzer, çünkü tüm yük bizim omuzlarımızdadır... Kaçarak evlenip baba ocağına tekrar geldim, hele de depremden sonra çok küçük olan konteynerlerde hep beraber yaşamak o kadar zor oluyor ki...” 19 Yaş, Dom Kadın, Malatya

⁶⁶“Sphere El Kitabı: İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar”, Sf. 257: <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/2018/06/The-Sphere-Handbook-2011-Turkish.pdf>

“Konteynere sığamıyoruz ki... Sekiz kişi bir konteynerde kalıyoruz. Tuvaletin kapısına kadar yatak seriyorum geceleri, yani ister istemez çocuklar rahat lavaboya gidemiyorlar. Mesela benimkiler erkek çocuğu da değil, kız çocuğu, zorluk yaşıyorlar. Kız olduğu için rahat hareket edemiyorlar konteyner içinde.” 48
Yaş, Dom Kadın, Malatya

Deprem sonrası konteyner kentlerde Dom ve Abdal topluluklarının belirli alanlarda yoğunlaştırılması, doğal ve doğal olmayan mekânsal ayrışma dinamiklerini ortaya çıkarmıştır. Bir yandan Dom ve Abdallar, akrabalık ilişkileri ve kendilerini ait hissettikleri kimliklerle yaşama isteği nedeniyle bir arada yaşamayı tercih ederken (doğal ayrışma), diğer yandan ötekileştirme ve zorunlu yerleştirme uygulamaları nedeniyle (doğal olmayan) mekânsal ayrışma meydana gelmiştir. Her iki durumda da mekânsal ayrışmanın, gruplar arası sosyal etkileşimi azalttığı ve toplumsal çatışma risklerini artırdığı açıktır. Katılımcılar, bazı konteyner kentlerin neredeyse tamamen Dom ve Abdal topluluklarından oluştuğunu, bazı durumlarda ise farklı etnik kimlikler ile aynı konteyner kentte yaşasa bile Dom ve Abdal topluluklarının farklı sokaklarda ikamet ettiğini belirtmiştir. Bu ayrılmış alanlar, "öteki mekânlar" olarak damgalanmakta ve uyuşturucu gibi yasa dışı faaliyetlerle ilişkilendirilmektedir. Bir bakıma deprem öncesinde damgalanan Dom ve Abdal mahalleleri, deprem sonrası konteyner veya çadır kentlerde "yeni damgalı alanlar" şeklinde yeniden üretilmektedir.

Katılımcılardan birinin *“Depremden sonra bizim gibi toplulukları hep bir araya topladılar. Toplama kampı gibi oldu burası.”* ifadesi, doğal olmayan zorunlu mekânsal ayrışmayı çarpıcı şekilde göstermektedir. Henri Lefebvre'nin algılanan mekân (*perceived space*) teorisinden hareketle, Dom ve Abdal kadınların fiziksel olarak deneyimlediği mekân algılarında, yaşadıkları ortamın **toplama kampı** benzeri bir izole alanı ifade ettiğini söylemek mümkündür (bkz. mekânın üçlü diyalektiği)⁶⁷ Bir diğer katılımcının, *“3800 kişi kalıyor, 2000 hane yaklaşık Roman. Bu da iç çatışma ve kavga olayına yol açıyor...”* ifadesi, mekânın yeniden üretiminde, dar alanda kaynak sınırlılığının iç çatışmalarla sonuçlandığını işaret etmektedir.

Wacquant'ın “mekânsal damgalanma” (territorial stigmatization) kavramı, post-endüstriyel dönemde gelişmiş ülkelerin kentlerinde mekânsal ayrışma ve damgalamayı ele alırken, doğal afet sonrası ortaya çıkan bu mekânsal ayrışma dinamiklerini açıklamada yetersiz kalmaktadır.⁶⁸ Dolayısıyla, deprem sonrası gözlemlenen bu örüntü, kendine özgü ve yeni bir boyut taşımaktadır. Ayrıca, deprem sonrası mekân, sabit bir yapı arz etmekten ziyade dinamik ve sürekli değişen bir yapıya bürünmüştür. Bu akışkanlık, toplumsal, ekonomik ve politik güç

⁶⁷ Lefebvre, H. (2014). The production of space (1991). In The people, place, and space reader (pp. 289-293). Routledge.

⁶⁸ Wacquant, L. (2007). Territorial stigmatization in the age of advanced marginality. Thesis Eleven, 91, 16-22.

dinamikleri ile şekillenmekte ve çevresel bozulma sonrası ortaya çıkan eşitsizlikler, mekânın yeniden üretim sürecinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Politik ekoloji perspektifinden bakıldığında, mekânın dağılımı ve kullanımı yalnızca fiziki bir yerleşim süreci değil, aynı zamanda sosyal ve politik güç ilişkilerinin bir yansımasıdır. Bu bağlamda, güç ve kaynaklara erişimi daha iyi olan bireyler, aileler ve gruplar, konteyner kente daha hızlı erişim sağlamak ve daha iyi koşullara sahip konteyner alanlarında yerleşme imkânına sahip olmaktadır. Etnik temelli ayrımcılığın yanı sıra güç dinamiklerinde daha düşük konumlarda yer alan kadınlar, mekan kullanımında karşılaştıkları eşitsizliklerle yalnızca etnik kimlikleri nedeniyle değil aynı zamanda toplumsal cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan baskılar ve sorumluluklarla da mücadele etmek durumunda bırakılmaktadırlar. Bu durum, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine dayalı beklentilerle şekillenen yaşam alanlarında daha fazla sıkışmalarına yol açmaktadır. Mekanın dağılımı ve kullanımı, kadınları hem etnik hem de cinsiyet temelli ayrımcılık ile karşı karşıya bırakırken, temel insan haklarına erişimlerini de zorlaştırmaktadır. Nitekim mekansal ayrışma dinamiklerinde yine suyu, elektriğin yokluğunu dert edinenlerin kadınlar olduğu gerçeği açıkça görülmektedir.

“Temel ihtiyaç olan elektrik, su bile diğer konteynerlere göre daha kesik ve pis geliyor. Acıbadem konteyneri temiz, sağlıklı ve güvenilir. Buradaki insanlar kaderine terk edilmiş gibi.” 23 Yaş, Dom Kadın, Malatya

Dom ve Abdal kadınların anlatımlarından yola çıkarak, deprem sonrası temel barınma ihtiyaçlarının yeterince karşılanmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca, depremin ardından 20 ay geçmesine rağmen, bazı hanelerin hâlâ çadırlarda yaşadığı, geceleri güvensiz ortamlarda zaman geçirdikleri ve çoğunluğun elektriğe ve suya erişimde zorluk yaşadığı görülmektedir. Konteynerlerde kalan haneler ise kışın soğuk, yazın ise dayanılmaz sıcaklarla mücadele ederken, konteynerlerin dar yapısının kalabalık nüfuslu Dom ve Abdal haneler için asgari barınma koşullarını sağlayamadığı ve kadınların iyi olma hâllerini olumsuz etkilediği gözlemlenmektedir. Dolayısıyla yaşanan doğal afet, çevresel ve afet adaleti perspektifinden değerlendirildiğinde, dağıtım, tanıma ve prosedürel boyutlarda ihlaller meydana gelmiştir.

► Sağlığa Erişim

► Su, Hijyen ve Sanitasyon Yetersizliklerinin Yol Açabileceği Sağlık Riskleri

Bölgedeki Dom kadınlar ve kız çocukları sınırlı temiz sudan kaynaklanan hijyen ve sanitasyon sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Temiz su genellikle yemek pişirme, temizlik ve çocuk bakımı gibi kadınların ev içindeki geleneksel sorumluluklarıyla ilişkilendirildiği için bu görevlerin yerine getirilmesi kadınları, su kaynaklı kirleticilere ve patojenlere daha fazla maruz bırakmaktadır. Bu durum, kadınların yaşam kalitesini olumsuz etkilemenin yanı sıra toplumsal cinsiyet rollerinin pekişmesine yol açmakta ve sağlığa erişimde toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmektedir.

Çadırdaki konaklayan bazı görüşmecilerin temiz suya ulaşamadığı ve suyu başka bir kaynaktan taşıdıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda toplanan suyun uygun saklama koşullarında muhafaza edilmediği; kap kacak plastik bidon benzeri materyallerle saklandığı görülmüştür, bu durum mevcut mikrobiyal üremeyi artırabileceği gibi hijyen eksikliği kaynaklı hastalıklara da kapı aralamaktadır. Ek olarak çadırdaki yaşayan Dom ve Abdal kadınların yeterli hijyen koşullarına ve sanitasyon imkanlarına sahip olmadıkları şu ifadelerden anlaşılmaktadır: *"Tuvalet ihtiyacımı petrolden karşılıyorum, banyoyu güneşte su ısıtıp bidonlarla çadırın içinde yapıyorum."*

Toplu yaşam alanlarındaki Dom ve Abdal kadınların, temiz suya erişim, konteyner kentteki hijyen koşulları ve sanitasyon imkanları hakkında endişeli oldukları görülmektedir. Görüşmecilerin büyük bir kısmı çeşme suyunun *"kireçli ve kirlili"* olduğunu, çocuklarının bu sebeple hastalanacağına dair kaygılandıklarını belirtmiş ayrıca ekonomik yoksulluk nedeniyle şişelenmiş su alamadıklarını ve arıtma cihazına ihtiyaç duyduklarını aktarmışlardır.

“

"...Sular (musluk suyu) bazen çok kireçli bazen de çamurlu akıyor. Çocuğumun sularındaki kirlilikten, çevrenin kirliliğinden hastalık kapmasından korkuyorum."

19 Yaş, Dom Kadın, Malatya

“

"Su çok kireçli, hazır suyu zaten alamıyoruz. Keşke arıtma olsa..."

55 Yaş, Dom Kadın, Malatya

“

"Sular hep kireçli akıyor, arıtma cihazlarından alınsa çocuklar hastalanmaz."

48 Yaş, Dom Kadın, Malatya

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere, evresel adaletin kapasite boyutu dikkate alındığında su kirliliği ile ilgili risklerle bölgedeki Dom ve Abdal kadınlar ve çocukların başa çıkma kapasiteleri, ekonomik nedenlerden dolayı hayli güçtür.

Dom ve Abdal kadınların bir diğer önemli ihtiyacı ise, kişisel hijyen malzemeleridir. hijyenik ped, tuvalet kâğıdı, çocuk bezi, sabun gibi hijyen ve sanitasyon malzemelerinin eksikliğinin, perineal kızarıklıklar ve idrar yolu enfeksiyonları başta olmak üzere menstrüel sağlık rahatsızlıklarını beraberinde getirdiği bilinmektedir. Türkiye Aile Planlaması Vakfı (TÜPV) ve Cinsel Sağlık ve Üreme Sağlığı Hakları Platformu'nun (CİSÜ) verilerine göre bölgede regl olan 3 milyon 390 bin 97 kadın yaşamaktadır ve her ay ortalama 67 milyon 801 bin 940 pede ihtiyaç duyulmaktadır.⁶⁹Gözlemlerimize göre Dom ve Abdal kadınların hijyenik ped ihtiyaçları yeterli düzeyde karşılanmamaktadır. Nitekim Malatya sahası görüşmecisi ifadelerinde bu konuya yer verilmese de Adıyaman sahasında yapılan görüşmelerde bir Dom kadın, deprem sonrasındaki ekonomik yetersizlikler nedeniyle ped alamadığını çocuğuna aldığı bebek bezini ped olarak kullandığını belirtmiştir.

*"Kendime ped alamadığım için çocuğuma aldığım bezlerden kullanıyorum" 35 Yaş,
Dom Kadın, Adıyaman*

Dom ve Abdal kadınlarla yapılan görüşmelerde, bölgedeki sınırlı hijyenik bakım olanakları nedeniyle bulaşıcı cilt hastalıklarının arttığı ifade edilmiştir. Özellikle konteyner kentlerde ortak kullanılan çamaşır makinelerinin hastalıkların yayılmasını tetiklediği belirtilmiş; uyuz ve bit gibi bulaşıcı hastalıkların artmasında çamaşır makineleri gibi temizlik ekipmanlarının eksikliği veya yetersizliğinin rol oynadığı vurgulanmıştır.

*"Burada çamaşırlar bir makineye atıldığı için bit, uyuz gibi hastalıklar yaygınlaştı. Her konteynere bir tane çamaşır makinesi verilmeli bence." 23 Yaş
Dom Kadın, Malatya*

⁶⁹ <https://headline.com.tr/depremde-kadin/>

► Enerji Yoksulluğu ve Kış Hastalıkları

Konteyner yaşamının önemli bir zorluğu, yeterli yalıtım sağlanamaması nedeniyle ortaya çıkan ısınma ve soğutma sorunlarıdır. Enerji yoksulluğuyla bağlantılı olarak düşük ısı koruma ve yetersiz ısınma-soğutma olanakları, özellikle mevsim geçişlerinde sağlık sorunlarının artmasına yol açmaktadır. Barınma koşullarının, fiziksel sağlığı doğrudan etkilediğini vurgulayan 35 yaşındaki Dom bir kadın, konteynerlerde yazın aşırı sıcak, kışın ise aşırı soğuk koşullarda yaşadıklarını belirtirken bir diğer katılımcı da **"yazın çok sıcak duramıyoruz, kışın çok soğuk donuyoruz"** ifadesiyle bu görüşü desteklemiştir. Görüşmecilerin aktarımları, yetersiz ısınma olanaklarının özellikle soğuk algınlığı ve solunum yolu hastalıkları gibi kış hastalıklarına zemin hazırladığını gösterirken, saha çalışması boyunca bu hastalıkların yaygın olduğu da ekibimiz tarafından gözlemlenmiştir.

Kırılganlık teorisi çerçevesinde mevcut duruma bakıldığında, toplumsal yapıdaki eşitsizlikler ve deprem sonrası kaynak dağılımının dengesizliği, belirli grupları; örneğin Dom ve Abdallar gibi toplulukları, çevresel zorluklara karşı daha savunmasız hale getirmektedir. Ancak bu gruplar içinde de daha kırılgan kesimler mevcuttur; özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi alt gruplar, bu risklerden daha derin biçimde etkilenmektedir. ⁷⁰

Katılımcı ifadelerinden yola çıkarak, ısınma gibi temel altyapı eksikliklerinin, Dom ve Abdal kadınlar için enerji yoksulluğunu beraberinde getirdiği görülmektedir. Enerji yoksulluğu, kadın sağlığı için ciddi tehditler oluşturmakta ve özellikle soğuk hava koşullarında kadınlar ve çocuklar daha fazla hastalık riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bununla birlikte hastalanan bireylerin bakımını üstlenme sorumluluğunun çoğunlukla kadınlara bırakılması, kadınların sağlık sorunlarıyla başa çıkabilmesini zorlaştırmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı ev içi görevler, hasta bakımı sorumluluklarını yerine getirmeyi de zorlaştırmaktadır. Sağlık sigortası eksikliği, güvencesiz-geçici işler ve deprem sonrası artan ekonomik yoksulluk, kadınların yaşamlarını zorlaştırmakta ve bu kesişimsel eşitsizlikler, kadınların yaşam kaliteleri üzerinde olumsuz etkileri derinleştirmektedir.

⁷⁰ Bolin, R., Jackson, M., & Crist, A. (1998). Gender inequality, vulnerability, and disaster: Issues in theory and research. The gendered terrain of disaster: Through women's eyes, 27-44.

► Sağlıklı ve Güvenli Gıdaya Erişim ve Beslenme Sorunları

Gıdaya erişim hakkı, Çocuk Hakları Bildirgesi, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi ve BM Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi gibi temel uluslararası belgelerle güvence altına alınmış evrensel bir haktır; dolayısıyla deprem gibi doğal afetlerde de bu hakka yönelik bir istisna tanınmaz. Ancak Malatya’da yaşayan Dom ve Abdal kadınlar, kendileri ve bakmakla yükümlü oldukları kişiler için erişimi sınırlı gıda kaynakları nedeniyle derin bir endişe duymaktadır. Katılımcıların aktardığına göre bölgede bebek maması da dâhil olmak üzere gıdaya erişim son derece sınırlıdır. Ayrıca yemek pişirme, çocuk bakımı gibi işleri üstlenen kadınlar "çocukların temel besin ihtiyaçlarını" karşılayamamanın yarattığı duygusal yükü de taşımaktadırlar.

"Mesela bazen çocukların istediği bir şey oluyor. Bakıyorum dolapta bulamayınca üzülüyorum... Çocuklar da üzülünce, insanın içine oturuyor. İnsan her şeyden faydalanamayınca da... Çocuklar üzülünce sen de etkileniyorsun." **48 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

Doğal afetlerde yeterli gıdaya erişim imkânı olmayan çocuklarda protein-enerji yetersizliği, vitamin eksiklikleri ve yeme davranışı bozuklukları gibi sağlık sorunlarının ortaya çıkabileceği göz önünde bulundurulduğunda, ebeveynlerin (özellikle kadınların) çocuklarının sağlığı için duydukları endişe daha anlaşılır hale gelmektedir. Bu tür sağlık sorunları, yalnızca çocukların fiziksel gelişimlerini değil, aynı zamanda uzun vadede bilişsel gelişimlerini ve genel iyilik hallerini de olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla, afet bölgelerinde özellikle çocukların sağlıklı ve yeterli gıdaya erişiminin sağlanması hayati derecede önemlidir.

Dom ve Abdal kadınlar, çocuklarının gıdaya erişim eksikliğini "**nefisleri kalmak, gözleri kalmak**" ifadeleriyle anlatmaktadır. Kendi durumlarını tarif ederken bazı kadınlar, "**Yeterli gıdaya ulaşamıyoruz, sağlıklı beslenemiyoruz**" şeklinde ifade ederken, büyük bir çoğunluk ise "**Biz nasıl olsa yaparız, idare ederiz, ama çocuklar...**" diyerek önceliği çocukların ihtiyaçlarına vermektedir. Deprem bölgesindeki Dom ve Abdal kadınlarda bir tür "**kendini feda etme**" biçiminin varlığı görülmektedir. Çocukların refahı için kendi ihtiyaçlarını geri plana atma, onların bu zor koşullarda yaşadığı endişenin, bakım yükünü ve bakım veren olma sorumluluğunun derinliğini yansıtmaktadır. Bu durum, toplumsal cinsiyet normları ve beklentileriyle doğrudan ilişkili olmakla birlikte kadınları çocuk bakımını üstlenme ve ev içindeki emek yükünü taşıma konusunda "asıl sorumlu" haline getirir ki bu da kadınların eşit olmayan yaşam koşulları ve güç ilişkileri içinde sıkışmasına neden olmaktadır.

Dikkat çeken bir diğer nokta ise, Dom ve Abdal kadınların çocuklara sunabilecekleri imkanların diğer gruplara (gacoları) kıyasla daha sınırlı olduğunu bilmeleri ve bu sınırlılığı sürekli deneyimlemeleridir. Kadınlar bu durumun sadece ekonomik yoksullukla değil, aynı zamanda etnik temelli ayrımcılıkla da bağlantılı olduğunu, toplumsal hayatta maruz bırakıldıkları ayrımcılıklar nedeniyle çocuklarına daha iyi yaşam koşulları sunma konusunda ciddi kaygıları olduğunu belirtmişlerdir. Kadınların sahip olduğu bu farkındalık hem kendi yaşam koşullarının zorluğunu hem de çocuklarının geleceği konusundaki kaygılarını derinleştirmektedir.

“

"Konteyner kentte her şey göz önünde olduğu için gacoların (Roman, Dom ve Abdal olmayanların) çocuklarına sağladıkları imkanlarla benim sadece yazları bağ bahçe işlerinde çalışıp kazandığım para miktarı aynı olmadığı için giyim, gıda, oyuncak vb. ihtiyaçlarda gözleri kalıyor çocukların." **23 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

“

"...Okuldaki arkadaşlarının beslenmelerinde çocukların nefisleri (gözleri) kalıyor." **23 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

Konteyner kentlerde dağıtılan gıda yardımı paketlerinin, farklı grupların özel ihtiyaçlarına veya hane büyüklüğüne göre düzenlenmemesi, aynı konteyneri paylaşmak zorunda kalan birden fazla Dom ve Abdal aile için gıdaya erişimde sorunlara yol açmaktadır. Çadırda yaşayan Dom ve Abdallar ise, konteyner kentlerde dağıtılan gıda yardımlarından neredeyse hiç faydalanamamaktadır. Ayrıca, dağıtılan gıdaların güvenilirliğine dair ciddi endişeler mevcuttur. 23 yaşındaki bir katılımcı, **"Gelen bazı gıdalar dalga geçer gibi kurtluydu"** beyanında bulunmuş ve sunulan gıdaların sağlıksız oluşuna dikkat çekmiştir. Öte yandan konteyner kentteki marketlerde temel gıda maddelerinin fahiş fiyatlarla satıldığını belirten 55 yaşındaki bir Dom kadın, **"...Kırsal kesimde olduğumuz için o fiyatla alıyoruz, ne yapalım"** diyerek konteyner kentlerin uzak bölgelere konumlandırılmasının gıdaya erişimi zorlaştırdığını ifade etmiştir. Bu durum, deprem gibi çevresel afet bağlamında ele alındığında afet sonrası yardımların, yeniden inşa süreçlerinin ve kaynak tahsisinin toplumdaki tüm kesimlere eşit biçimde ulaştırılmasını amaçlayan dağıtım adaletini baltaladığını göstermektedir.

Sonuç olarak kadınlar, büyük endişeler taşıdıklarını ve güvenli ve sağlıklı gıdaya erişimde güçlükler yaşadıklarını, çocukların yeterli ve düzenli beslenme konusunda zorlandıklarını belirtmektedir. Dolayısıyla afet sonrası kaynakların eşit dağıtımında sorunlar yaşandığı, grupların ihtiyaçlarının yeterince göz önünde bulundurulmadığı ve kapasite ile usul adaletinde eksiklikler olduğu görülmektedir.

► Psikososyal Destekler ve İyi Olma Hali

Doğal afetler sonrası ortaya çıkan travma tabanlı psikolojik sorunlar, bireyin çevresel koşullara verdiği bir yanıt olarak şekillenmektedir ve bu yanıt, toplumsal cinsiyet rolleri ile ciddi bir ilişki içerisinde. Ev içi yükümlülükler, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizliklerle birlikte toplumsal baskı ve sosyal beklentiler nedeniyle afet sonrası psikolojik etkiler kadınlarda daha yoğun görülmektedir. Aile fertlerinin kaybı, yaşam alanlarının yok olması vb. durumlar tüm yükü kadınların omuzlarına bırakabilmekte ve afet sonrasında "güvencesizlikler, gelecek kaygıları ve belirsizlikler" travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon, anksiyete, anormal yas tepkisi ve kaygı düzeylerinde artışla sonuçlanabilmektedir.. Kadınların iyi olma halini olumsuz yönde etkileyen bu ruhsal rahatsızlıkların haricinde en çok şikâyet edilen belirti ise uyku bozukluğudur.

MEB Deprem İlleri Raporu'nda, Malatya'da 20 çadır kentte 176 personelle psikososyal destek çalışmaları yürütüldüğü ve günlük ortalama 1.200 kişiye destek sağlandığı belirtilmektedir.⁷¹ Öte yandan, verilen psikososyal desteklerden kaç Dom ve Abdal'ın yararlandığına dair veri bulunmamaktadır. Yapılan görüşmelerde bir katılımcı geçim sıkıntısının yarattığı baskıyı ve güvensizlik hissini dile getirmiş ayrıca psikolojik desteğe ihtiyacının olduğunu ifade ederek bu zamana kadar kendisinin ve ailesinin bu programlardan yararlanmadığını vurgulamıştır.

“

“Hurdacılık yaparak geçimimi sağlıyorum. Güvensiz bir ortamda kalmak beni ve kız çocuklarımı oldukça zorluyor... Psikolojik desteğe ihtiyacım var, çocuklarım da herhangi bir psikolojik destek almadılar” 45 Yaş, Dom Kadın, Malatya

Etnik kimlik ve buna bağlı olarak yaşanan ayrımcılık da psikolojik sağlık üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Araştırmalar, ayrımcılığa maruz kalan bireylerde kaygı ve depresyon düzeylerinin arttığını ve bu durumun benlik algısını zedeleyebildiğini göstermektedir.⁷² Bir kadın Dom olduğu için iş bulamadığını, işsizlik, ayrımcılık ve eşitsizlik üçgeninden dolayı ebeveynlik becerilerini sorgulamaya başladığını ifade etmiştir. Dahası psikolojik desteklere ulaşamayan görüşmeci, ayrımcılık ve yoksullukla mücadele ederken kendisini yetersiz ve yalnız hissetmektedir:

“

“Toplu bir alanda olmadığım için yardım gelmiyor, bahar yağmurları çadırımdan içeri sızıyor daha ne diyeyim... Gacolarla eşit haklara sahip olduğumu düşünmüyorum. Dom olduğum için iş bile bulamıyorum, çocuğuma yetersiz bir anne gibi hissediyorum”

⁷¹ <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/113>

⁷² Britt-Spells, A. M., Slebodnik, M., Sands, L. P., & Rollock, D. (2018). Effects of perceived discrimination on depressive symptoms among Black men residing in the United States: A meta-analysis. *American journal of men's health*, 12(1), 52-63.

⁷³ Hobfoll, S. E., Johnson, R. J., Ennis, N., & Jackson, A. P. (2003). Resource loss, resource gain, and emotional outcomes among inner city women. *Journal of personality and social psychology*, 84(3), 632.

Afet sonrası belirsizlik, bu psikolojik sorunları daha da ağırlaştırmaktadır. Psikolojik iyi olma hali, bireyin güvenli bir yaşam sürme ve geleceğe dair umut besleme kapasitesi ile doğrudan ilişkilidir.⁷³Konteynerde kalan ve geleceğine dair kaygı duyan bir başka genç kadın depremle birlikte evini ve işini kaybettiğini eşinin ise cezaevinde olduğunu ifade ederek konteynerden çıkarılırsa nereye gideceğini, çocuğuna nasıl bakacağını bilmediğini belirtmiştir. Gelecek belirsizliğinin ve ekonomik güvencesizliğin genç kadınlar üzerindeki kaygı düzeyini artırdığı görülmektedir.

"Konteynerden çıktıktan sonra evimiz, işimiz olmadığı için çocuğuma nasıl bir hayat veririm bilmiyorum." **19 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

Sonuç olarak Dom ve Abdal kadınlarının maruz bırakıldığı toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler yalnızca fiziksel sağlık sorunları değil aynı zamanda ruhsal iyi olma hallerini de olumsuz yönde etkilemektedir. Yetersiz su, hijyen ve sanitasyon imkanlarının yanı sıra enerji yoksulluğu ve beslenme eksiklikleri, Dom ve Abdal kadınların günlük yaşamını daha da zorlaştırmaktadır. Temiz suya ve hijyen malzemelerine erişimin kısıtlı olması, enfeksiyonların artmasına, kışın soğuk algınlığı gibi hastalıkların yayılmasına yol açmaktadır. Ayrıca, sınırlı gıda kaynakları ve sağlık hizmetlerine erişim eksiklikleri, özellikle çocuklarının sağlığı için endişelenen kadınlar üzerinde büyük bir duygusal yük oluşturmaktadır. Bu bağlamda, bölgedeki Dom ve Abdal kadınların sağlık ihtiyaçlarının daha derinlemesine anlaşılması ve ihtiyaca özgü çözümler geliştirilmesi, yalnızca afet sonrası iyileşme sürecinde değil, aynı zamanda toplumsal eşitlik ve insan hakları çerçevesinde de büyük bir önem arz etmektedir.

► Eğitim

Malatya ilinde, deprem öncesi 03.02.2023 tarihinde okul öncesi, ilkokul, ortaokul ve ortaöğretim kademelerinde toplam kayıtlı öğrenci sayısı 201.140 iken, bu sayı deprem sonrasında yaklaşık %25 oranında azalarak 155.727'ye gerilemiştir. Benzer bir düşüş öğretmen sayısında da gözlemlenmiştir; deprem öncesinde tüm eğitim kademelerinde 14.914 öğretmen görev yapmaktayken, 04.10.2023 itibarıyla bu sayı 13.047'ye düşmüştür. Eğitim altyapısında ise Malatya'daki toplam 507 okulun 66'sı yıkılmış, ağır hasarlı veya orta hasarlı olarak kaydedilirken, 419 okul az hasarlı, 22 okul ise değerlendirme dışında bırakılmıştır. Derslik sayısında ise belirgin bir azalma gözlenmemiş, toplam derslik sayısı 9.483'ten 9.460'a düşmüştür.

73 Hobfoll, S. E., Johnson, R. J., Ennis, N., & Jackson, A. P. (2003). Resource loss, resource gain, and emotional outcomes among inner city women. Journal of personality and social psychology, 84(3), 632.

Öğrenme kayıplarını telafi etmek amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı bölgede 73 kurs merkezi açarak 8.350 öğrencinin faydalanmasını sağlamıştır. Buna ek olarak, 13 ildeki halk eğitim merkezlerinde toplam 1.436 kurs açılmış olup, bu kurslara 25.149 kursiyer katılmıştır. Destekleyici önlemler çerçevesinde, 8. ve 12. sınıf öğrencilerine 12.000 adet tablet dağıtımı gerçekleştirilmiştir.⁷⁴

► Eğitime Erişim

Yapılan saha ziyaretlerinde var olan destek mekanizmalarının sosyo-ekonomik olarak savunmasız gruplar olan Dom ve Abdallara ulaşmada yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Deprem sonrası dönemde, okullara erişimde yaşanan fiziksel engellerin ve ekonomik yoksulluğun daha da derinleştiği gözlemlenmektedir. Özellikle Dom ve Abdal kadınlar, artan ulaşım maliyetleri nedeniyle çocuklarını okula gönderememekte; bu durum çocukların okula devamlılığında düşüşlerle ve eğitimden kopmalara yol açmaktadır. Kadınlar, çocuklarının eğitime erişememeleri konusunda büyük bir kaygı taşımakta; çocuklarının neredeyse okuma yazma becerilerini kaybedecek kadar uzun süre eğitimden uzak kaldıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca okula yürüyerek gitmek zorunda kalan çocuklar için güvenlik endişeleri ön plana çıkmaktadır. Süregelen artçı depremler sebebiyle ebeveynler çocuklarının güvensiz güzergahlarda yürüyerek okula gitmelerine izin vermekte tereddüt etmektedir. Bu bağlamda, deprem sonrası yaşanan ulaşım sorunları ve güvenlik kaygıları, çocukların eğitimden kopuşunu daha da hızlandırmaktadır.

"Çocuklar depremden sonra okuma yazmayı unutacak kadar eğitimden uzak kaldılar. Okul çok uzak, ulaşım zorlaştı. Maddi gücümüz yok, bu yüzden gönderemeyeceğiz. Eksiğimiz ATM, hastane ve okul... Malatya zaten deprem bölgesi, artçı depremler sürekli oluyor. Uzak bir okula göndermek bizi de onları da soğuttu." 23 Yaş, Dom Kadın, Malatya

► Karşılabilirlik

Deprem sonrasında Dom ve Abdallar için yoksulluk daha da derinleşmiş, geçim kaynakları tükenme noktasına gelmiştir. Artan maliyetler ve gelir kaynaklarının kaybı, çocukların eğitim masraflarını karşılamayı iyice güç hale getirmiştir. Deprem öncesinde yoksullukla mücadele eden bu topluluklar, Kahramanmaraş depremlerinin ardından ekonomik olarak daha da kırılgan hale gelmiş; okula giden çocuklar aile ekonomisine katkı sağlamak için eğitimden kopmaya başlamıştır. Destek mekanizmalarının yetersizliği de Dom ve Abdal çocukların eğitim sürecinden giderek uzaklaşmasına ve bu gruplar için eğitimin "lüks" olarak algılanmasına yol açmıştır.

⁷⁴ <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/113>

Küresel bir sağlık krizi olan COVID-19 pandemisi sürecinde de, Roman toplumunun yoksulluğu daha da derinleşmiş; pandemi sürecinin yarattığı ekonomik kriz, bu grupları “kronik yoksulluğa” sürüklemiştir. Depremle birlikte ise eğitimden neredeyse tamamen kopmalarla birlikte bu yoksulluk “nesiller arası yoksulluğa”, kuşaktan kuşağa aktarılan bir mirasa doğru evrilmiştir.

“

"Kaygılarım ne? Vallahi çocuklarımı okutamıyorum. Gelecekte çocuklarım hiçbir şey olamayacak diye çok korkuyorum. Zaten olmayacaklar, eğer şartlar bu şekil giderse... Onlar da kendi gelecekleri için kuşkuluyorlar. Hiçbir çocuğuma bir destek olamadım. Hem kocamdan dolayı (hapiste) hem bu depremden dolayı." 48 Yaş, Dom Kadın, Malatya

Depremin ardından birçok Dom ve Abdal kadın, bakım sorumluluklarının yanı sıra ailenin geçim yükünü de üstlenmek zorunda kalmıştır. Kimileri eşlerini kaybetmiş, kimilerinin ise eşi hapiste olduğundan, var olan ekonomik eşitsizliklere yalnız başlarına karşı koymak durumunda kalmışlardır. Okul kayıt ücretleri, kırtasiye masrafları ve ulaşım giderleri gibi temel eğitim harcamalarını karşılayamayan kadınlar için zorluklar daha da ağırlaşmıştır. Sağlanan destek mekanizmalarının yetersiz kalması, yalnızca çocukların eğitimden kopmasına değil, aynı zamanda nesilden nesile süren yoksulluk döngüsünün güçlenmesine neden olmuştur.

“

"Bak, çocuğumu anaokuluna yazdırmaya götürmüştüm. Sözde Saman köyü deprem bölgesi, benden utanmadan 2 buçuk milyar kayıt parası istediler. Sordum bu para neyin nesi diye, günlük yemek mi verilecek çocuğa diye. Yok yemek yok, sadece kayıt parası. Neymiş bu devletin kurduğu bir sistemmiş, mecburi verilecekmiş(!)" 40 Yaş, Dom Kadın, Malatya

“

"Burada her şey yüzde yüz zamlı, depremzedeyiz diye, çaresiziz diye bundan faydalanıyorlar. Pahalı pahalı eşya satıyorlar. Mesela çocuklar pazartesi günü okula gidemeyecek çünkü hiçbir şey alamamışım. Hiçbir şekilde bir yardım yapılmıyor. Öyle düşünüyorum, ne yapacağım diye... Yani bize demesinler ki çocuklarınızı neden okunmuyorsunuz. Durum apaçık ortada." 40 Yaş, Dom Kadın, Malatya

“

"İki gün sonra çocuğu okula göndermem lazım fakat hiçbir ihtiyacını alamadım. Ne bir kalem ne bir defter ne de bir forma... Bu çocukları da etkiliyor, çocuklar okumak istemiyor, ama ihtiyaçlarını karşılasan çocuklar bir değil bin hevesle gider okula. Yani hiçbir şeyi karşılayamıyorum, eşim cezaevinde, kadın başıma altı çocuk ve üç torunla tek başıma mücadele ediyorum." 48 Yaş, Dom Kadın, Malatya

Sonuç olarak depremle birlikte artan yoksulluk, Dom ve Abdal çocukların eğitime erişimini daha da güçleştirmiştir. Ulaşım zorlukları, yüksek okul harcamaları, yasal olmayan okul kayıt ücretleri ve ekonomik yoksulluk, çocukların okula devamında ciddi engeller oluşturmuş ve eğitim, aileler için neredeyse ulaşılmaz bir lükse dönüşmüştür. Özellikle kadınlar, artan geçim yükü ve bakım sorumluluklarıyla birlikte yoksulluğun en çok etkilenenleri haline gelmiştir. Eğitime erişimde destek bulmakta zorlanan kadınlar "asıl sorumlular yerine" tek başlarına çabalamak durumunda kalmış hatta kaderlerine terk edilmişlerdir. Mevcut destek mekanizmalarının yetersizliği, sadece eğitimdeki eşitsizlikleri derinleştirmekle kalmamakta; telafi edilmesi güç sosyal eşitsizliklere sebep olabilmektedir. Uluslararası belgeler ve Anayasa tarafından güvence altına alınan eğitimin Dom ve Abdal çocuklar için de ivedilikle erişilebilir olması sağlanmalıdır. Bu konuda toplumsal ihtiyaçları da ele alan acil politika değişikliklerine ihtiyaç duyulmaktadır.

► Geçim Kaynakları (İstihdam)

Birçok Dom ve Abdal kadın depremle birlikte gelirini, işini, tarım arazisini, iş yerini ve haneye gelir getiren "hayat arkadaşını" kaybetmiştir. Eşleri hayatta olanların bir kısmı ise eşinin engelli, hasta veya cezaevinde olmasından ötürü çalışma imkanı bulamadıklarını belirterek ev ekonomisini idare etmenin kendi omuzlarında olduğunu ifade etmiştir. Yine konteynerde kalmanın kira yükünü hafiflettiğini söyleyen bir görüşmeci, bunun bir lütuf değil, devletin sağlamakla yükümlü olduğu temel bir hak olarak görülmesi gerektiğini işaret etmiştir.

"Eşim engelli olduğu için çalışmıyor. Ben ve çocuklarım yazları kayısı, bağ ve bahçe işlerinde çalışıyoruz. Kızları ise sokakta çorap satıyorum. Deprem sonrası konteynere geçmek benim için iyi oldu, en azından kira vermiyorum şu an. Yoksa daha da zorlayıcı olacaktı. Bu konteyner küçük de olsa benim bütçeme destek sağlıyor." **55 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

Deprem sonrasında, kadınların emekleri daha da değersizleşmiş ve ev içi ücretsiz bakım işleri ile ilgili yükleri artmıştır. Birçok kadın, bakımlarını üstlendikleri yakınları nedeniyle kamu sektöründe iş bulamadıklarını aktarmıştır. Ayrıca, depremle birlikte ortaya çıkan güvenlik sorunları, özellikle tarım işçiliği ve sokakta çalışma gibi güvencesiz ve düşük gelirli alanlarda yoğun olarak çalışan Dom ve Abdal kadınlarını, cinsel taciz ve saldırılara karşı savunmasız bırakmış, bu tür vakaların sayısında belirgin bir artış gözlemlendiği katılımcı beyanlarından da anlaşılmıştır.

“

"Mendil satarak geçim yapıyorum ve aynı zamanda el arabasıyla yaz kış hurdacılık yapıyorum. Üç çocuk annesiyim, eşim depremden hemen önce vefat etti. Yaptığım iş yüzünden sözlü tacize maruz kaldım, çocuklarıma bakan olmadığı için kamuda çalışamıyorum" **45 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

“

"Çocuklarımızı saat beşten sonra bakkala gönderemiyoruz, sokağa çıkaramıyoruz, korkuyoruz. Bir de kız çocuğu yani, konteyner kentte her çeşit insan var. O kadar görevli polis olmasına rağmen kimseden bir hayır yok. Yani çocuklarımızı bile korkudan dışarı salamıyoruz" **48 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

Deprem sonrası artan ayrımcılık, Dom ve Abdal kadınlarının iş bulmalarını önemli ölçüde zorlaştırmıştır. Kadınların dış görünüşleri veya etnik kimlikleri nedeniyle fiziksel, psikolojik, sözlü şiddete ve ayrımcılığa uğradıkları sıkça dile getirilmiştir.

“

"İş bulmakta zorluk çekiyoruz, dış görünümünden dolayı şiddete uğradığımız bile oluyor, yani giyim tarzımız sorun oluyor bazılarına." **19 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

Sonuç olarak çok boyutlu krizlerin etkileriyle birlikte, kadınların güvenceli iş kollarına katılma ve emek piyasasında var olma olanakları daha da azalmaktadır. Bu süreçte, kadınlar hem cinsiyetlerinden hem de etnik kimliklerinden kaynaklanan çoklu ayrımcılığa daha sık maruz kalmakta ve bazı durumlarda bu ayrımcılık cinsel taciz ve saldırılara kadar varmaktadır.

► **Kesişimsel Ayrımcılık**

Tüm görüşmeciler, deprem sonrasında ayrımcılığa uğradıklarını belirterek bu ayrımcılığın yalnızca Dom ve Abdal kimliklerinden değil, aynı zamanda kadın olmalarından kaynaklandığını vurgulamışlardır. Yardımların eşit dağıtılmadığını, diğer etnik gruplara göre daha kötü muamele gördüklerini ve bu durumun farkında olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrımcılıkla karşılaştıkları alanlar eğitim, istihdam, barınma gibi temel ihtiyaçlardan başlayarak; dolmuş, pazar, çarşı gibi sosyal hayata kadar geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Dom ve Abdal kadınlar, "farklı giyim tarzlarının" bir ayrımcılık gerekçesi olarak kullanıldığını, ayrıca konuşulan Domari ve Teberce dillerinin damgalayıcı bir unsura dönüştü(rüldü)ğünü, bu nedenle kendi kültürlerini yaşamalarının zorlaştığını dile getirmişlerdir. Birçok katılımcı, Roman mahallesi dışına çıktıklarında, toplum içinde kendi anadillerini konuşmaktan çekindiklerini belirtmiştir. Kendilerine yönelik ayrımcılığı **"insanların gözlerinden, bakışlarından"** tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Ayrımcılığa uğradıklarında, haklarını aramaya çalıştıklarında ise ortak kullanılan alan ve araçlara erişimlerinin başkaları tarafından kısıtlandığını ve sosyal dışlanmanın arttığını aktarmışlardır.

“

"Gacolar bakışlarıyla bilir sizi ve aramızda seni istemiyoruz diye hissettirir... Giyimimiz sorun oluyor. Kendi memleketimizde kendi kültürümüzü yaşayamıyoruz, dilimizi konuşamıyoruz. Çingenlerin çocuklarıyla oynamayın diyorlar (kendi çocuklarına), sanki biz virüslüyüz(!)" **30 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

“

"Bizi farklı görüyorlar, şey diyorlar; Çingen. Mesela dolmuşa binyorum şalvar üstümde, onlar pantolon giymiş beni hor görüyorlar, küçümsüyorlar, ayırmayıyorlar. Mesela dolmuşta, Türklere yer veriyorlar, Domlara yer vermiyorlar. Onlar da Allah'ın kulu ben de Allah'ın kuluyum. Toplu ortamlarda, bizi hor görmesinler, küçümsemesinler diye kendi dilimizi bile konuşmuyoruz." **48 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

“

"Burada çok haksızlık yapılıyor. Domlara gıcık oluyorlar, Domlara yardımları vermiyorlar. Benle mesela yana düşmüşler (ayrı düşmüşler-çatışmışlar). Benim ne elbiselerim makineye atılıyor ne de bez yardımı alabiliyorum. Bu konu üzerinde sürekli tartışmalar içerisindeyim. Şu anda beni içeri bile almıyorlar. Uğradığım ayrımcılığı dile getirdiğim için bana bunu yapıyorlar. Bir de diyorlar ki burada insan ayrımı yok, ama insan ayrımı yapılıyor. Herkes kendi adamlarına yardımları gizliden veriyor. Bize bir şey verilmiyor. Çok büyük bir haksızlık yapılıyor. Hakkım onlara haram olsun, daha diyecek bir söz yok." **40 Yaş, Dom Kadın, Malatya**

Dom ve Abdal kadınların deprem sonrası yaşadıkları sosyal dışlanma ve ayrımcılık, toplumsal cinsiyet, etnik kimlik ve sınıfsal konumlarının kesişiminden kaynaklanmaktadır. Kimberlé Crenshaw'ın "kesişimsellik" teorisi, bireylerin birden fazla kimlik boyutunda yaşadıkları ayrımcılıkların birleşerek daha karmaşık bir dışlanma süreci yarattığını savunmaktadır.⁷⁵ Bu bağlamda Dom ve Abdal kadınların hem etnik kimlikleri hem de toplumsal cinsiyetleri nedeniyle ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaları, deprem sonrası toplumsal yapıdaki kırılganlıklarını artırmaktadır. Ayrıca çoklu kriz koşullarıyla birlikte, bu çok katmanlı ayrımcılık yapısı, Dom ve Abdal kadınların toplumsal dışlanmalarını tetikleyerek onların sosyal desteklere erişimini sınırlandırmaktadır. Dolayısıyla çevresel bozulmanın getirdiği sosyal, ekonomik ve çevresel yüklerin bu gruplar üzerinde yoğunlaşması, toparlanma süreçlerinde aynı gruplar içinde bile cinsiyet temelli farklılıklar yaşandığını ortaya koymaktadır. Bu nedenle toparlanma stratejilerinin daha kapsayıcı olabilmesi adına cinsiyet gibi demografik faktörleri dikkate alan politikalar geliştirilmesi gerekmektedir.

⁷⁵ Crenshaw, K. W. (2013). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. In *The public nature of private violence* (pp. 93-118). Routledge.

Sonuç

Kahramanmaraş depremlerinin ardından Malatyalı Dom ve Abdal kadınlar temel insani ihtiyaçlara erişimde ciddi zorluklar yaşamaktadır. Barınma, gıda, hijyen, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler afet sonrası süreçte Dom ve Abdal kadınların kırılganlığını artırmaktadır. Afet adaleti ve çevresel adalet perspektifinden değerlendirildiğinde, dağıtım, tanıma ve prosedürel adalet konularında önemli eksiklikler göze çarpmaktadır. Yardımların ve kaynakların adil şekilde dağıtılmaması, ihtiyaçlarının yeterince tanınmaması ve karar alma süreçlerinden dışlanmaları, Dom ve Abdal kadınların afet sonrası toparlanmasını güçleştirmektedir.

Depremi etkisiyle kadınların çoklu ayrımcılık riskiyle karşılaşma olasılığı artmış; kaygı ve gelecek endişeleri belirgin şekilde yükselmiştir. Altyapı eksiklikleri ve temiz suya erişim sorunları, sağlık risklerini özellikle kadınlar ve kız çocukları üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Genel hijyen malzemelerinin eksikliğine ek olarak, kadınların özel hijyen ürünlerine olan ihtiyaçları da sürmektedir. Ayrıca depremle birlikte Dom ve Abdal kadınların ev içi emekle birlikte ücretsiz çocuk ve yaşlı bakım yükü de artmıştır. Beslenme yetersizliğine dair sorumluluk ve suçluluk duygusu, toplumsal cinsiyet rollerinin dayattığı beklentilerle birleşerek kadınlar üzerinde yoğun bir psikolojik baskı yaratmaktadır. Depremi ardından 20 ay geçmiş olmasına rağmen hâlâ çadırlarda, elektriksiz ve taşıma su ile yaşamlarını sürdüren kadınlar olduğu anlaşılmaktadır. Güvenli olmayan yaşam (sosyal) alanları kadınların sözlü taciz ile karşılaşmalarına neden olmaktadır.

Özetle yaşanan kriz, sosyo-ekonomik ve mekânsal olarak dezavantajlı olan Dom ve Abdal kadınlar için daha fazla yıkım, daha fazla kayıp, daha fazla yoksulluk ve daha yoğun ayrımcılık anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, bu gruplar için afet, yalnızca doğal bir felaket değil, aynı zamanda var olan eşitsizliklerin, ayrımcılığın ve yoksulluğun daha da derinleştiği, çok boyutlu bir krizdir ve Dom ve Abdal kadınların toparlanma sürecinde bu krizi yalnız başlarına atlatmaları mümkün değildir. Bu nedenle özel ihtiyaçları göz önünde bulunduran bir toplumsal cinsiyet temelli yaklaşım ile hem yerel hem de ulusal düzeyde acil ve kapsamlı politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Öneriler

► Geçici Yerleşim ve Barınma Alanları

Çadırda kalan Dom ve Abdal bireylerin durumları acilen tespit edilmeli ve ihtiyaçlarına uygun güvenli barınma seçenekleri sağlanmalıdır. Bu kapsamda, güvenlik, hijyen ve mahremiyeti önceleyen konteyner yerleşimleri veya geçici konut alternatifleri sunulmalıdır.

Konteyner yerleşimlerinde birden fazla ailenin aynı alanı paylaşması uygulamasına son verilmeli, her aileye ayrı konteyner tahsis edilmelidir. Böylelikle aile mahremiyeti korunarak, toplumsal gerilimler ve olası çatışmalar en aza indirgenebilir.

Toplu yaşam alanlarında Dom ve Abdal kadınları ile kız çocuklarının karşılaşılabileceği ayrımcılığın önlenmesi amacıyla etkili denetim mekanizmaları oluşturulmalı ve ayrımcılık karşıtı caydırıcı tedbirler uygulanmalıdır. Bu mekanizmalar hem hukuki hem de toplumsal düzeyde farkındalık yaratmayı hedeflemelidir.

Ortak kullanım alanlarındaki cihazlar (çamaşır makineleri vb.), her konteyner için ayrı olarak tahsis edilmeli ve düzenli bakım ile hijyen koşulları sağlanmalıdır. Bu düzenleme, olası çatışmaları ve sağlık risklerini önlemek açısından da önemlidir.

Elektrik altyapısı gözden geçirilmeli ve kesintileri minimize etmek için yenileme çalışmaları yapılmalıdır. Ayrıca jeneratörler veya güneş enerjisi gibi alternatif enerji çözümleri geliştirilerek, elektrik kesintileri sırasında barınma alanlarının temel ihtiyaçları karşılanabilir hale getirilmelidir.

Barınma alanlarının su altyapısı düzenli olarak denetlenmeli ve temiz suya erişim güvence altına alınmalıdır. İhtiyaç duyulması halinde, her haneye su arıtma cihazları temin edilerek, su kalitesinin sürdürülebilir şekilde iyileştirilmesi sağlanmalıdır.

Konteynerlerin enerji verimliliği artırılmalı ve bölgenin iklim koşullarına uygun izolasyon çözümleri uygulanmalıdır. Böylece kışın ısınma, yazın ise serinleme sorunları minimize edilebilir.

Barınma alanlarında yeterli aydınlatma sağlanarak gece güvenliği artırılmalıdır. Bunun yanında, güvenlik personeli bulundurularak kadın ve kız çocuklarının cinsiyet temelli şiddete maruz kalma riskleri ortadan kaldırılmalıdır.

Dom ve Abdal kadınları ile kız çocuklarının toplumsal bağlarını güçlendirmek ve psikolojik dayanıklılıklarını artırmak amacıyla sosyalleşmelerine olanak sağlayacak çeşitli etkinlikler düzenlenmelidir. El sanatları atölyeleri, spor etkinlikleri ve kültürel faaliyetler gibi programlar bu süreçte destekleyici rol oynayabilir.

► Gıdaya Erişim ve Gıda Güvenliği

Gıda yardımları, hijyenik koşullarda hazırlanmalı ve güvenli şekilde dağıtılmalıdır. Paketleme süreçlerinde gıdaların bozulmasını önleyecek standartlar uygulanmalı ve bu süreçler düzenli olarak denetlenmelidir.

Yardım dağıtımlarında, cinsiyet temelli eşitsizliklerin önüne geçmek amacıyla etkili veri toplama ve izleme mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu mekanizmalar, yardımların gerçekten ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını ve kadınların bu süreçten dışlanmamasını sağlamalıdır.

Gıda yardımları, farklı hane nüfuslarına ve küçük çocuklu ailelerin özel ihtiyaçlarına göre düzenlenmelidir. Hanelerin beslenme gereksinimleri dikkate alınarak, farklı boyut ve içeriklerde paketler hazırlanmalıdır.

Bebek mamasına ihtiyaç duyan ailelere düzenli mama desteği sağlanmalı ve yetersiz beslenme riski taşıyan çocuklar için özel beslenme destek programları oluşturulmalıdır. Bu programlar, çocukların sağlık durumlarının izlenmesini de içermelidir.

► Geçim Kaynaklarının Yeniden Tesisi ve İstihdam

Deprem nedeniyle gelir kaybı yaşayan Dom ve Abdal kadınlarına yönelik özel ekonomik destek paketleri hazırlanmalıdır. Bu destekler, kadınların temel ihtiyaçlarını karşılamalarını kolaylaştırmalı ve geçim kaynaklarını yeniden inşa etmelerine yardımcı olmalıdır.

Kadınların işgücüne katılımını artırmak için, çocuk bakım hizmeti sunan kreş veya bakım merkezleri oluşturulmalıdır. Bu merkezler, kadınların ekonomik hayata katılımını destekleyecek şekilde erişilebilir ve uygun maliyetli olmalıdır.

İşverenler ve çalışanlar için ayrımcılık karşıtı eğitim programları düzenlenerek, Dom ve Abdal kadınların iş arama ve işe alım süreçlerinde karşılaştıkları ayrımcılığın önüne geçilmelidir. Bu eğitimler toplumsal farkındalığı artırmayı hedeflemelidir.

Yerel işletmelerle işbirliği yapılarak Dom ve Abdal kadınlar için istihdam olanakları artırılmalıdır. Kadınların mevcut becerileri değerlendirilerek, mesleki eğitim programlarıyla işgücüne katılımları desteklenebilir.

Dom ve Abdal kadınlarının yerel ekonomiye katılımını teşvik etmek amacıyla, mikro kredi imkanları ve girişimcilik destek programları oluşturulmalıdır. Kadınların küçük ölçekli işletme kurmalarına yönelik rehberlik sağlanmalıdır.

Kadınların ürettikleri el işlerini sergileyip satabilecekleri pazar alanları kurulmalıdır. Bu pazarlar, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmasına katkıda bulunurken, topluluklar arası sosyal etkileşim ve dayanışmayı da teşvik edecektir.

► Sağlık, Psikososyal Destek ve Hijyen Hizmetleri

Kadınlara yönelik kapsamlı bir sağlık hizmeti paketi sunulmalıdır. Bu paket, doğum kontrolü, ruh sağlığı desteği ve menstrüel sağlık ürünlerine erişim gibi temel unsurları içermelidir. Sağlık hizmetleri kadınların farklı yaş ve yaşam koşullarına uygun şekilde çeşitlendirilmelidir.

Deprem sonrası travma yaşayan Dom ve Abdal kadınlara yönelik psikolojik destek hizmetleri sunulmalıdır. Özellikle travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) belirtileri gösteren kadınlar için profesyonel danışmanlık ve terapi hizmetleri sağlanmalıdır. Topluluk içinde ruh sağlığı farkındalığı artırılmalıdır.

Jinekolojik sağlık, hamilelik ve ebeveynlik konularına yönelik sağlık hizmetleri ön planda tutulmalı; kadınların düzenli kontrollerini yaptırabilmeleri için erişilebilir sağlık birimleri kurulmalıdır.

Kadınların temel hijyen ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için temiz suya erişim öncelikli hale getirilmelidir. Su alt yapısında yaşanan aksaklıklar hızlı bir şekilde giderilmeli, suyun hijyenik ve yeterli miktarda temin edilmesi sağlanmalıdır.

Dom ve Abdal kadınlarının özel hijyen gereksinimlerini karşılamaya yönelik, düzenli olarak hijyenik ped, sabun ve diğer kişisel bakım malzemeleri temin edilmelidir. Bu yardımlar, kadınların mahremiyet ve hijyen haklarını güvence altına alacak şekilde organize edilmelidir.

Barınma alanlarında sıkça karşılaşılan bulaşıcı cilt hastalıklarına yönelik tedavi hizmetleri sunulmalıdır. Bu kapsamda, düzenli sağlık taramaları ve bilgilendirme kampanyaları düzenlenerek önleyici sağlık tedbirleri alınmalıdır.

Engelli, yaşlı ve bakıma muhtaç bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda özel sağlık hizmetleri sunulmalıdır. Bu bireyler için düzenli bakım ve ulaşılabilir mobil sağlık ekipleri oluşturulmalıdır.

Tarım sektöründe veya geçici ve güvencesiz işlerde çalışan Dom ve Abdal kadınların sağlık sigortasına erişimi sağlanmalıdır. Bu kadınların iş güvencesizliği nedeniyle karşılaştığı sağlık risklerini azaltacak çözümler geliştirilmelidir.

► Eğitime Erişim ve Destek Programları

Dom ve Abdal kız çocuklarının eğitim hayatlarını sürdürebilmeleri için kapsamlı burs ve destek programları oluşturulmalıdır. Bu programlar, yalnızca maddi destek sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda rehberlik ve motivasyon odaklı sosyal destek mekanizmalarını da içermelidir.

Eğitimde sürekliliğin sağlanması için ulaşım, kırtasiye, okul aidatları ve okul üniforması gibi masraflar karşılanmalıdır. Bu destekler, özellikle ekonomik yoksunluk yaşayan ailelerin çocuklarının eğitime erişimini kolaylaştıracaktır.

Dom ve Abdal çocukların eğitim sürecinde ayrımcılıkla karşılaşmalarını sağlamak için "sıfır ayrımcılık" prensibi benimsenmelidir. Bu kapsamda, okullarda ayrımcılık karşıtı farkındalık eğitimleri düzenlenmeli, öğretmenler ve öğrenciler arasında kapsayıcı bir kültür oluşturulmalıdır.

Konteyner kentlerde yaşayan Dom ve Abdal çocuklarının kültürel kimliklerini korumalarına destek olmak amacıyla, kendi dillerini öğrenebilecekleri dil kursları düzenlenmelidir. Bunun yanı sıra, çocukların kültürel değerlerini öğrenip yaşatabilecekleri çeşitli eğitim ve etkinlik programları oluşturulmalıdır.

Eğitimdeki eşitsizlikleri gidermek için devlet kurumları ve sivil toplum örgütlerinin işbirliği ile acil müdahale planları hayata geçirilmelidir. Bu planlar, eğitim materyalleri, özel ihtiyaçlara yönelik ders destek programları ve rehberlik hizmetlerini içermelidir.

Okullarda Dom ve Abdal çocukların beslenme ihtiyaçlarının karşılanması için ücretsiz bir öğün yemek ve temiz içme suyu hizmeti sunulmalıdır. Bu programlar, çocukların fiziksel ve zihinsel gelişimlerini desteklerken, ailelerin üzerindeki ekonomik yükü de hafifletecektir.

Deprem sonrası eğitim süreçlerinde motivasyon kaybı yaşayan çocuklar için psikososyal destek programları geliştirilmelidir. Okullarda uzman psikologlar tarafından sağlanacak danışmanlık hizmetleri, çocukların eğitim süreçlerine yeniden uyum sağlamalarına yardımcı olacaktır.

Geçici yerleşim bölgelerinde yaşayan Dom ve Abdal çocukların eğitim merkezlerine kolayca ulaşabilmeleri için düzenli servis hizmetleri sağlanmalıdır. Ayrıca bu bölgelerde mobil kütüphaneler ve eğitim atölyeleri gibi alternatif öğrenim olanakları sunulmalıdır.

► Koruma ve Haklara Erişim

Dom ve Abdal kadınlara yönelik şiddetle mücadele için kapsamlı hukuki destek mekanizmaları oluşturulmalıdır. Kadınların bu hizmetlere nasıl başvurabilecekleri ve destek alabilecekleri konusunda bilgilendirme kampanyaları düzenlenmelidir. Ayrıca kadınların korunmasını sağlayacak acil yardım hatları ve güvenlik mekanizmaları güçlendirilmelidir.

Dom ve Abdal kadınların yasal haklarını öğrenmeleri için düzenli hukuki bilgilendirme toplantıları organize edilmelidir. Bu toplantılar, kolay erişilebilir mekanlarda gerçekleştirilerek daha geniş bir katılım sağlanmalıdır.

Kadınlara yönelik ücretsiz hukuki danışmanlık ve avukat atama hizmetleri yaygınlaştırılmalıdır. Bu hizmetlerin kalitesini artırmak için Baro ile işbirliği kurularak uzman avukatların yer aldığı bir destek ağı oluşturulmalıdır.

Dom ve Abdal kadınların yaşadıkları sorunları paylaşabilecekleri platformlar oluşturulmalı ve bu platformların aracılığıyla kadınların sesleri topluma duyurulmalıdır. Medyada bu grupların hikayelerine yer vererek, farkındalık artırılmalı ve toplumsal destek sağlanmalıdır.

Ayrımcılık, nyargılar ve toplumsal dışlanma ile mücadele için geniş çaplı farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir. Bu kampanyalar, toplumun her kesimini kapsayacak şekilde tasarlanmalı ve eğitim, medya ve sivil toplum işbirliğiyle yürütülmelidir.

Dom ve Abdal kadınlar için güvenli sığınma evleri ve destek merkezleri kurulmalıdır. Bu merkezlerde kadınların hukuki, psikolojik ve sosyal destek hizmetlerinden faydalanabileceği bir yapı oluşturulmalıdır.

Dom ve Abdal ocukların istismardan korunmasını sağlamak için ailelere ve toplum üyelerine yönelik farkındalık eğitimleri düzenlenmeli, ocuk koruma mekanizmaları güçlendirilmelidir.

► Kesişimsel Ayrımcılıkla Mücadele ve Hakların Güçlendirilmesi

Dom ve Abdal kadınların maruz kaldıkları ayrımcılıkları bildirebilecekleri güvenli, erişilebilir ve şeffaf başvuru mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu mekanizmalar, yalnızca şikâyet toplamakla kalmayıp etkin hukuki destek ve rehberlik hizmetleri de sunmalıdır.

Etnik kimlik, dil ve kültür gibi unsurların ayrımcılık gerekçesi olarak kullanılmasını engellemek için toplum genelinde geniş çaplı farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir. Bu kampanyalar, eğitim, medya ve kamu sektörü aracılığıyla Dom ve Abdal kadınların haklarını görünür kılmayı hedeflemelidir.

Kamusal alanlarda kadınların kimliklerini ve kültürlerini ifade etmeleri için daha fazla özgürlük sağlanmalıdır. Resmî kurumlar ve yerel yönetimler, bu gruplara yönelik kapsayıcı politikalar geliştirerek ayrımcılığın önlenmesine katkı sunmalıdır.

Yardım sağlayan kurumlar, kamu görevlileri ve sivil toplum örgütü çalışanlarına, Dom ve Abdal kadınların karşılaştıkları kesişimsel ayrımcılık konularında eğitimler verilmelidir. Bu eğitimlerde, toplumsal cinsiyet ve etnik kimlik temelli ayrımcılığın nasıl iç içe geçtiği detaylı şekilde anlatılmalı ve ayrımcı tutumlarla mücadele için somut yöntemler öğretilmelidir.

Dom ve Abdal kadınların kendi dillerini ve kültürlerini özgürce yaşaması ve aktarabilmesi için sosyal, kültürel ve sanatsal alanlar oluşturulmalıdır. Yerel yönetimler, bu kimliklerin korunmasını teşvik eden projeler hayata geçirmeli, okullarda ve kamusal alanlarda dil kullanımını destekleyen olanaklar sağlanmalıdır.

Dom ve Abdal kadınların toplumsal hayata aktif katılımını teşvik etmek için yerel yönetimlerde, sivil toplumda ve karar alma süreçlerinde temsil edilmelerini sağlayacak mekanizmalar oluşturulmalıdır.

Dom ve Abdal kadınların karşılaştığı kesişimsel ayrımcılığın boyutlarını anlamak için düzenli saha çalışmaları ve akademik araştırmalar desteklenmelidir. Bu çalışmaların sonuçları, politika ve uygulama geliştirmede rehber olarak kullanılmalıdır.

► KAYNAKÇA

- Artı Gerçek. 2023. "Depremzede Romanlar Ayrımcılığı Anlattı: Zabıta Bizi Çadırdan Kovup Hasarlı Evlerimize Gönderdiler." Artı Gerçek, 14 Eylül. Erişim linki: <https://artigercek.com/guncel/depremzede-romanlar-ayrimciligi-anlatti-zabitalar-bizi-cadirdan-kovup-hasarli-243544h>.
- Ashley, S. T., and W. S. Ashley. "Flood Fatalities in the United States." *Journal of Applied Meteorology and Climatology* 47, no. 3 (2008): 805–818. <https://doi.org/10.1175/2007JAMC1611.1>.
- Başoğlu, M., E. Şalcıoğlu, and M. Livanou. "Traumatic Stress Responses in Earthquake Survivors in Turkey." *Journal of Traumatic Stress* 15, no. 4 (2002): 269–276. <https://doi.org/10.1023/A:1016241826589>.
- Bayraktar, Özlem. 2011. "Çingeneler: Başka Bir Dünyanın İnsanları." *Global Media Journal: Turkish Edition* 1 (2): 118-132.
- Baysak, Serkan. 2024. "Dom, Abdal and Roma People: Earthquake Report." *Minority Rights Group*. Erişim tarihi: 19 Ekim 2024. Erişim linki: <https://minorityrights.org/app/uploads/2024/04/serkan-baysak-dom-abdal-and-roma-people-earthquake-report.pdf>.
- Birleşmiş Milletler. "Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA)." 2015. <https://sdgs.un.org/goals>.
- BM Kadının Statüsü Komisyonu. 2002. Kadının Statüsü Komisyonu Önündeki Tematik Konular. 3 Ocak 2002. E/CN.6/2002/9. Erişim linki: <https://www.refworld.org/docid/46c5b2f70.html>.
- Bolin, R., Jackson, M., & Crist, A. (1998). Gender inequality, vulnerability, and disaster: Issues in theory and research. In L. Enarson & B. Morrow (Eds.), *The gendered terrain of disaster: Through women's eyes* (pp. 27-44).
- Britt-Spells, A. M., Slobodnik, M., Sands, L. P., & Rollock, D. (2018). Effects of perceived discrimination on depressive symptoms among Black men residing in the United States: A meta-analysis. *American Journal of Men's Health*, 12(1), 52-63.
- Bullard, Robert D., and Glenn S. Johnson. "Environmentalism and Public Policy: Environmental Justice: Grassroots Activism and Its Impact on Public Policy Decision Making." *Journal of Social Issues* 56, no. 3 (2000): 555-578.
- CEDAW Komitesi. "37 No'lu Genel Tavsiye (2018): İklim Değişikliği Bağlamında Afet Riskinin Azaltılmasının Toplumsal Cinsiyetle İlgili Boyutları." CEDAW/C/GC/37, 2018. <https://digitallibrary.un.org/record/1626306>.
- Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. 2023. 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu. Erişim linki: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/2023-Kahramanmaras-ve-Hatay-Depremleri-Raporu.pdf>.

- Crenshaw, K. W. (2013). Mapping the margins: Intersectionality, identity politics, and violence against women of color. In M. A. Fineman & R. Mykitiuk (Eds.), *The public nature of private violence* (pp. 93-118). Routledge.
- Datar, Alaka, Jing Liu, Stefani Linnemayr, and Christina Stecher. "The Impact of Natural Disasters on Child Health and Investments in Rural India." *Social Science & Medicine* 76, no. 1 (2013): 83–91. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.10.008>.
- Demirel, Nurhan. 2012. *Romanların Sosyal Dışlanma Probleminin Romanlar ve Toplum Düzeyinde Karşılaştırmalı Araştırması (Kocaeli Örneği)*. Unpublished Master's thesis, Yalova.
- Dinkelman, Taryn. "Long Run Health Repercussions of Drought Shocks: Evidence from South African Homelands." National Bureau of Economic Research, 2015. <https://doi.org/10.3386/w21440>.
- DW Türkçe. 2023. "Depremde Kaç Kişi Öldü? TÜİK Verisi Bakanlıkla Çelişti." DW Türkçe, 11 Eylül. Erişim linki: <https://www.dw.com/tr/depremde-ka%C3%A7-ki%C5%9Fi-%C3%B6ld%C3%BC-t%C3%BCi%CC%87k-verisi-bakanl%C4%B1kla-%C3%A7eli%C5%9Fti/a-69358722>.
- Erman, A., De Vries Robbé, S. A., Thies, S. F., Kabir, K., & Maruo, M. (n.d.). 2021. Gender dimensions of disaster risk and resilience. World Bank & GFDRR. Retrieved from <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/80f2e78e-f04f-5a59-86a6-9cfe6bcd7b87/content>
- Ertürk, K. (2000). *Malatya'nın etnik yapısının siyasi hayata etkileri* (Unpublished master's thesis). İstanbul: İ Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Facebook. "Adıyaman İçin Önemli! Adıyaman Merkeze Çingeneler Yerleşti." Erişim tarihi: 19 Ekim 2024. Erişim linki: <https://www.facebook.com/share/17FZB9avZwDCmyDQ/?mibextid=ox5AEW>.
- Fırat, M., & İlhan, S. (2019). Çingenelerde yoksulluk ve sosyal dışlanma: Malatya örneği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(3), 265-277.
- Foldesi, Tamás. "The Dilemmas of Justice." *Annales Universitatis Scientiarum Budapestinensis Rolando Eotvos Nominatae* 28 (1986): 47.
- Frankenberg, Elizabeth, James Friedman, Thomas Gillespie, Natascha Ingwersen, Rachel Pynoos, I. U. Rifai, Budi Sikoki, Avraham Steinberg, Chandra Sumantri, Wayan Suriastini, and Duncan Thomas. "Mental Health in Sumatra After the Tsunami." *American Journal of Public Health* 98, no. 9 (2008): 1671–1677. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2007.120915>.
- Frankenberg, Elizabeth, Thomas Gillespie, Samuel Preston, Budi Sikoki, and Duncan Thomas. "Mortality, The Family and the Indian Ocean Tsunami." *The Economic Journal* 121, no. 554 (2011): F162–F182. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0297.2011.02446.x>.
- Fraser, N. (2014). *Justice interruptus: Critical reflections on the "postsocialist" condition*. Routledge.

- Fraser, Nancy, and Pierre Bourdieu. (Mis)recognition, Social Inequality, and Social Justice. Routledge, 2007.
- Fraser, Nancy. "Rethinking Recognition." *New Left Review* 3 (2000): 107.
- Gezici, Z. (2019). Dom toplumunda toplumsal cinsiyet algısının dönüşümü (Master's thesis). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Gezici, Zühal, Seren Gül, Zozan Vargün, ve Gökten Yıldırım. 2024. Roman Toplulukların Adalet Erişimi ve Karşılaştıkları Sorunlar. *Romani Godi*. Erişim linki: <https://romanigodi.org/wp-content/uploads/2024/09/Romani-Godi-Adalet-Erisim-Raporu-.pdf>.
- Gündoğdu, N. (2022). Feminist yöntem ve dezavantajlı gruplar: Dom ve Abdal'ları anlamak. *Fe Dergi*, 14(1), 121-133. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2346593>
- Hapsari, E. D., N. Widyawati, W. A. Nisman, L. Lusmilasari, R. Siswishanto, and H. Matsuo. "Change in Contraceptive Methods Following the Yogyakarta Earthquake and Its Association with the Prevalence of Unplanned Pregnancy." *Contraception* 79, no. 4 (2009): 316–322. <https://doi.org/10.1016/j.contraception.2008.10.015>.
- Headline. (n.d.). Depremde kadın. Retrieved from <https://headline.com.tr/depremdede-kadin/>
- Hekman, S. J. (1995). *Moral voices, moral selves: Carol Gilligan and feminist moral theory*. Penn State Press.
- Hobfoll, S. E., Johnson, R. J., Ennis, N., & Jackson, A. P. (2003). Resource loss, resource gain, and emotional outcomes among inner-city women. *Journal of Personality and Social Psychology*, 84(3), 632-643.
- HYOGO Çerçeve Eylem Planı 2005-2015: Uluslar ve Topluluklarda Afetlere Direncin Oluşturulması. 2005. Erişim linki: <https://www.unisdr.org/2005/wcdr/intergover/official-doc/L-docs/Hyogo-framework-for-action-english.pdf>.
- Ikeda, K. "Gender Differences in Human Loss and Vulnerability in Natural Disasters: A Case Study from Bangladesh." *Indian Journal of Gender Studies* 2, no. 2 (1995): 171–193. <https://doi.org/10.1177/097152159500200202>.
- İlhan, S. İ., & Fırat, M. (2019). Malatya'da yaşayan Çingenelerde sosyal sermaye/güven ilişkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 361-380.
- Kırkayak Kültür. (2024). Sıfırdan başladık yine sıfıra döndük. Gaziantep: Kırkayak Kültür. Retrieved from <https://www.kirkayak.org/download/sifirdan-basladik-yine-sifira-donduk/>
- Krishnaraj, M. "Gender Issues in Disaster Management: The Latur Earthquake." *Gender, Technology and Development* 1, no. 3 (1997): 395–411. <https://doi.org/10.1080/09718524.1997.11909865>.
- Lefebvre, H. (2014). The production of space (1991). In T. Cresswell & D. L. Dixon (Eds.), *The people, place, and space reader* (pp. 289-293). Routledge.

- Leyser-Whalen, Olivia, M. Rahman, and A. B. Berenson. "Natural and Social Disasters: Racial Inequality in Access to Contraceptives After Hurricane Ike." *Journal of Women's Health* 20, no. 12 (2011): 1861–1866. <https://doi.org/10.1089/jwh.2010.2613h>.
- Malatya Haber. (n.d.). Kent hırsız ve yağmacılardan kurtarılmalı. Retrieved from <https://malatyahaber.com/haber/kent-hirsiz-ve-yagmacilardan-kurtarilmali>
- Malatya Valiliği. (2023, March 20). Coğrafi konum. Retrieved from <http://www.malatya.gov.tr/cografi-konum>
- Marsh, A. (2008). Türkiye Çingenelerinin tarihi hakkında. In E. Uzpeder, S. Danova/Roussinova, S. Özçelik, & S. Gökçen (Eds.), *Biz Buradayız! Türkiye’de Romanlar, Ayrımcı Uygulamalar ve Hak Mücadelesi* (pp. 123-145). İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Neumayer, Eric, and Thomas Plümer. "The Gendered Nature of Natural Disasters: The Impact of Catastrophic Events on the Gender Gap in Life Expectancy, 1981–2002." *Annals of the Association of American Geographers* 97, no. 3 (2007): 551–566. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8306.2007.00563.x>.
- Nüfusu.com. (2024, October 20). Malatya Nüfusu. Retrieved from <https://www.nufusu.com/il/malatya-nufusu>
- Pradhan, E. K., K. P. West, J. Katz, S. C. LeClerq, S. K. Khatry, and S. R. Shrestha. "Risk of Flood-Related Mortality in Nepal." *Disasters* 31, no. 1 (2007): 57–70. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2007.00340.x>.
- Ray-Bennett, Natalie S. "The Influence of Caste, Class, and Gender in Surviving Multiple Disasters: A Case Study from Orissa, India." *Environmental Hazards* 8, no. 1 (2009): 5-22.
- Robins-Early, Nick. "Disastrous Politics and Poverty Left Nepal Unprepared for Quake." *The Huffington Post*, April 30, 2015.
- Romani Godi. (2023, October 19). Depremin Roman Hali. Retrieved from <https://romanigodi.org/wp-content/uploads/2023/11/Depremin-Roman-Hali-EnSon-1.pdf>
- Romero Toledo, Hernán, and Héctor Romero Aravena. "Political Ecology of Disasters: Vulnerability, Socio-Territorial Exclusion, and Volcanic Eruptions in Chilean Patagonia." *Journal of Political Ecology* 28 (2021): 47.
- Schlosberg, David. *Defining Environmental Justice: Theories, Movements, and Nature*. Oxford: OUP Oxford, 2007.
- Sen, Amartya. "The Idea of Justice." *Journal of Human Development* 9, no. 3 (2008): 331-342.
- SGB MEB. (n.d.). Yayınlar. Retrieved from <https://sgb.meb.gov.tr/yayinlarimiz/yayin/113>
- Sphere El Kitabı: İnsani Sözleşme ve İnsani Yardımda Asgari Standartlar. (2011). Retrieved from <https://spherestandards.org/wp-content/uploads/2018/06/The Sphere Handbook 2011 Turkish.pdf>

- Sugimoto, J. D., A. B. Labrique, S. Ahmad, M. Rashid, A. Shamim, B. Ullah, R. D. W. Klemm, P. Christian, and K. P. West. "Epidemiology of Tornado Destruction in Rural Northern Bangladesh: Risk Factors for Death and Injury." *Disasters* 35, no. 2 (2011): 329–345. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2010.01214.x>.
- Tar, Yıldız. 2023. "Depremde Dom ve Abdallar: Deprem Yardımı Alınca 'Pis Çingene' Diye Kovulmak." T24. Erişim tarihi: 19 Ekim 2024. Erişim linki: <https://t24.com.tr/yazarlar/yildiz-tar-insan-manzaralari/depremde-dom-ve-abdallar-deprem-yardimi-alinca-pis-cingene-diye-kovulmak,38860>.
- Tarlan, K. V. 2019. Bölgesel Bir Sosyal İşme Strateji Önerisi: Türkiye, Lübnan, Ürdün. Kırkayak Kültür - Dom Araştırmalar Merkezi.
- Tyler, Tom R. "Social Justice: Outcome and Procedure." *International Journal of Psychology* 35, no. 2 (2000): 117-125.
- UCLG-MEWA. "Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi 2015-2030." Accessed October 19, 2024. https://uclgmewa.org/uploads/file/748e86d91ae4409e9188794ddb6c004d/Sendai_TR.pdf.
- Uçan-Çubukçu, Sevgi. 2011. "Mekânın İzdüşümünde Toplumsal Cinsiyet: Sulukule Mahallesi ve Romanlar." *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* 44 (1): 83-106.
- Valentini, Luca. "Justice, Charity, and Disaster Relief: What, If Anything, Is Owed to Haiti, Japan, and New Zealand?" *American Journal of Political Science* 57, no. 2 (2013): 491-503.
- Verchick, Robert R. "Disaster Justice: The Geography of Human Capability." *Duke Environmental Law & Policy Forum* 23 (2012): 23.
- Wacquant, L. (2007). Territorial stigmatization in the age of advanced marginality. Thesis Eleven, 91, 16-22.
- Weitzman, Abigail, and J. A. Behrman. "Disaster, Disruption to Family Life, and Intimate Partner Violence: The Case of the 2010 Earthquake in Haiti." *Sociological Science* 3 (2016): 167–189. <https://doi.org/10.15195/v3.a9>.
- Yakın Ertürk, Afetlerde İnsanlık Suçu ve Hesap Verebilirlik. Birgün, 22 Şubat 2023. Erişim linki: <https://www.birgun.net/haber/afetlerde-insanlik-sucu-ve-hesap-verebilirlik-422305>.
- Yıldırım, M., Murat, D., and Aca, Z. 2015. "Algılanmış Etnik Ayrımcılık Deneyimleri ile Türkiye'de Roman Kadınlar."
- Yıldız, H. 2018. "Türkiye Türkçesi Ağzları Örnekleminde Çingenelerle İlgili Metonimik Anlatımlara Örnek Olarak 'ÇİNGENE = CİMİRİ' Algısı." *MSGSÜ Sosyal Bilimler* 18: 359-373.
- Yoshida, Hiroshi. "Results of an Analysis of Personal Questionnaire Surveys on the Great East Japan Earthquake: Income, Workplace, Daily Living, and Health." *E-Journal of International and Comparative Labour Studies* 3, no. 3 (2014). http://ejcls.adapt.it/index.php/ejcls_adapt/article/view/241.

Romani Godi-Roman Hafıza Çalışmaları Derneği

E-Mail: info@romanigodi.org Web: romanigodi.org X: [@Romani_Godi](https://twitter.com/Romani_Godi) Instagram: [@romani_godi](https://www.instagram.com/romani_godi)